

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

Возняковська К.А., Біленець Д.А., Факас І.Б., Кубрак Г.О.

ЦИВІЛЬНЕ ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО

*Навчально-методичний посібник
до програми підготовки здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
262 «Правоохоронна діяльність»*

Чернівці, 2025

УДК 347+346.6

Рекомендовано до друку рішенням
кафедри цивільного, господарського
права та приватно правових дисциплін
Чернівецького навчально-наукового
юридичного інституту Національного
університету «Одеська юридична
академія»,
Протокол № 12 від 25.06.2025 року

Рекомендовано до друку
Навчально-методичною радою
Чернівецького навчально-наукового
юридичного інституту Національного
університету «Одеська юридична
академія»,
Протокол № 9 від 26 червня 2025 р.

Рецензенти:

Острогляд О. - к.ю.н., доцент, доцент кафедри права та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»;

Кіріяк О.В. - к.ю.н., доцент, доцент приватного права юридичного факультету
Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича.

Автори-укладачі:

Возняковська К.А. - д.ю.н., професор, завідувач кафедри цивільного, господарського права та приватно правових дисциплін Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту НУ «Одеська юридична академія».

Біленець Д.А. - к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного, господарського права та приватно правових дисциплін Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія».

Факас І.Б. - к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного, господарського права та приватно правових дисциплін Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»

Кубрак Г.О. – PhD, Уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції Київського університету інтелектуальної власності та права

Цивільне та сімейне право: Навчально-методичний посібник до програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня (262 «Правоохоронна діяльність»)/ Возняковська К.А., Біленець Д.А., Факас І.Б., Кубрак Г.О., Чернівці, 2025. 140 с.

Навчальний посібник підготовлений для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність». Зміст охоплює загальні положення цивільного права, правове становище суб'єктів і об'єктів цивільних прав, інститут представництва, договірні та недоговірні зобов'язання, відшкодування шкоди, спадкове право, а також основи сімейного права, правовідносини подружжя, батьків і дітей, альтернативні форми сімейного виховання та судовий захист сімейних прав. Особливу увагу приділено питанням відмежування цивільно-правових і сімейно-правових спорів від адміністративних та кримінальних правопорушень, а також межах повноважень правоохоронних органів у сфері приватних правовідносин.

Посібник призначений для студентів закладів вищої освіти, викладачів, курсантів і слухачів закладів із специфічними умовами навчання, а також може бути корисним практичним працівникам правоохоронних органів і всім, хто зацікавлений у здобутті системних знань з цивільного та сімейного права та особливостей їх застосування у правоохоронній діяльності.

©Чернівецький навчально-науковий юридичний інститут Національного університету «Одеська юридична академія», 2025
© Возняковська К.А., Біленець Д.А., Факас І.Б., Кубрак Г.О., 2025

ЗМІСТ

Пояснювальна записка

Тематичний виклад навчальної дисципліни

Плани практичних занять

Тестові завдання

Тематика для есе

Види індивідуальних завдань та методичні
поради до їх виконання

Питання до іспиту

Список рекомендованих джерел

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна «Цивільне та сімейне право» є важливою складовою підготовки фахівців зі спеціальності «Правоохоронна діяльність», адже саме знання норм приватного права формує в майбутніх працівників правоохоронної системи здатність діяти в межах і на підставі закону, враховуючи специфіку врегулювання майнових та немайнових відносин між громадянами, юридичними особами і державою.

Цивільне право, як галузь, традиційно не пов'язується безпосередньо з поліцейською чи слідчою роботою. Проте в сучасних умовах правозастосування, коли більшість порушень межує з порушенням приватних прав (власності, договірних зобов'язань, спадкування, відповідальності тощо), розуміння механізмів цивільно-правового регулювання стає ключовим. Учасники правоохоронного процесу мають не лише фіксувати факти правопорушень,

а й правильно ідентифікувати правову природу дій чи бездіяльності - чи це шахрайство, чи порушення умов договору, чи зловживання цивільними правами.

Курс покликаний дати студентам цілісне уявлення про систему цивільного права, її інститути та інструменти, розуміння яких дозволяє правильно реагувати на ситуації, що потребують юридичної кваліфікації. Це стосується і правового режиму майна, і питання дійсності правочинів, і механізмів відшкодування шкоди.

Водночас, курс адаптовано до контексту практичної діяльності в органах поліції, прокуратури, досудового розслідування - студентам подається матеріал із врахуванням особливостей реалізації норм Цивільного кодексу України в умовах правоохоронної практики.

Предметом дисципліни є система правових норм, принципів та інструментів, які регулюють майнові та особисті немайнові відносини між приватними особами, а також між громадянами, юридичними особами та державою в умовах приватноправового регулювання. Особлива увага приділяється тим елементам цивільного права, з якими може стикатися представник правоохоронних органів у процесі реагування на правопорушення, прийняття рішень чи під час захисту прав і свобод людини.

Метою курсу є формування у студентів системного уявлення про цивільно-правові явища, розвиток здатності аналізувати та правильно застосовувати норми цивільного законодавства у сфері охорони правопорядку. Вивчення дисципліни спрямоване не лише на засвоєння базових понять цивільного права, а й на розвиток аналітичного мислення, правового розуміння, здатності самостійно інтерпретувати

норми закону, застосовувати їх у конкретних практичних ситуаціях. Викладання курсу передбачає роботу з реальними прикладами із практики, з акцентом на вміння розпізнати юридичний факт, оцінити дійсність договору, виявити підстави цивільної відповідальності чи зловживання правом.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Цивільне та сімейне право» є формування у студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» системного уявлення про правову природу майнових і немайнових правовідносин, що виникають між фізичними та юридичними особами, а також розвиток практичних навичок щодо їх кваліфікації, правового аналізу та захисту. У процесі опанування курсу здобувачі вищої освіти набувають знання про особливості регулювання цивільних правовідносин, включаючи питання права власності,

зобов'язального і спадкового права, що мають важливе значення для діяльності працівників правоохоронних органів під час фіксації правопорушень, підготовки процесуальних документів і взаємодії з громадянами.

Внаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» буде здатним продемонструвати такі **результати навчання:**

Демонструвати розуміння змісту та принципів правового регулювання цивільних правовідносин, зокрема майнових і немайнових відносин, що виникають у сфері діяльності правоохоронних органів. Правильно тлумачити й застосовувати норми цивільного законодавства під час фіксації порушень, складання процесуальних документів, забезпечення прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, а також взаємодії з іншими суб'єктами правовідносин.

Узагальнювати основні положення цивільного законодавства України, систематизувати знання про інститути речового, зобов'язального та спадкового права, виокремлювати найбільш релевантні правові конструкції в межах оперативно-службової діяльності працівника правоохоронного органу, а також формувати цілісне уявлення про роль цивільного права у захисті приватного інтересу.

Застосовувати отримані знання при виконанні практичних завдань, пов'язаних з ідентифікацією цивільно-правових правопорушень, кваліфікацією правовідносин, оцінкою правових наслідків недійсності правочинів, визначенням умов правомірності дій суб'єктів.

Інтерпретувати правові норми з урахуванням специфіки службової діяльності, аналізувати прецеденти та судову практику для належного обґрунтування правових позицій,

виявляти ознаки порушення цивільних прав у ході досудового розслідування або інших процесуальних дій.

Аналізувати правові норми, що регулюють договірні й недоговірні зобов'язання, право власності, спадкування, відповідальність за завдання шкоди, та застосовувати відповідні правові механізми для оцінки ситуацій, що мають значення для оперативно-розшукової або слідчої практики.

Оцінювати правомірність дій сторін цивільних правовідносин, юридичну значущість документів, правові ризики в межах службового провадження, якість правових рішень, а також обґрунтованість судових висновків у справах, пов'язаних із порушенням цивільного законодавства.

ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

ТЕМА 1. ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Поняття та предмет цивільного права. Цивільне право як галузь приватного права. Предмет регулювання - майнові та особисті немайнові правовідносини. Значення цивільного права у підготовці фахівців правоохоронної сфери - правове реагування на порушення приватних прав.

Принципи цивільного права: рівність учасників, автономія волі, недоторканність власності. Роль диспозитивного методу у цивільно-правовому регулюванні. Значення принципів для правозастосовної практики у сфері безпеки.

Джерела цивільного права як сукупність нормативних актів, що визначають зміст, принципи та механізми регулювання цивільних правовідносин. Конституція України як основне джерело цивільного права. Цивільний кодекс України, структура, значення ЦКУ як універсального регулятора цивільних правовідносин.

Спеціальні закони у сфері цивільного права. Підзаконні нормативно-правові акти. Судова практика як джерело цивільного права. Роль рішень Верховного Суду України у формуванні єдиної судової практики. Міжнародні договори як джерело цивільного права. Застосування норм міжнародного приватного права у цивільних відносинах. Звичай ділового обороту та принципи права. Особливості застосування норм цивільного права у діяльності правоохоронних органів.

Поняття цивільних правовідносин. Цивільні правовідносини як правові зв'язки між суб'єктами цивільного права, що ґрунтуються на рівності сторін, автономії волі та майновій самостійності. Відмінність цивільних правовідносин від адміністративних, господарських та трудових правовідносин.

Структура цивільних правовідносин. Зміст цивільних правовідносин. Класифікація цивільних правовідносин. Підстави виникнення та припинення цивільних правовідносин. Юридичні факти як основа виникнення цивільних правовідносин. Договори, правочини, судові рішення, адміністративні акти,

заподіяння шкоди як підстави для виникнення цивільних правовідносин.

Значення цивільного права для правоохоронної діяльності. Виявлення правопорушень у сфері приватного права, фіксація договірних та майнових порушень, правова кваліфікація подій.

ТЕМА 2. УЧАСНИКИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Т.2.1. ФІЗИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Поняття та правовий статус фізичних осіб. Визначення фізичної особи як базового суб'єкта цивільного права. Фізична особа - носій прав і обов'язків, здатна брати участь у правовідносинах. Особливості встановлення особи в рамках діяльності органів досудового розслідування, поліції, прокуратури та суду. Значення ідентифікації особи при документуванні цивільно-правових правопорушень, укладенні договорів та вчиненні процесуальних дій.

Правоздатність фізичних осіб. Поняття, момент виникнення та припинення. Зміст

правоздатності: здатність мати цивільні права та обов'язки. Практичне значення при встановленні обсягу прав особи. Участь правоохоронців у з'ясуванні законних інтересів малолітніх, осіб похилого віку, осіб з інвалідністю.

Дієздатність фізичних осіб. Поняття та структура (повна, часткова, неповна). Вік та інші критерії надання цивільної дієздатності. Специфіка взаємодії працівників правоохоронних органів із неповнолітніми особами - як сторонами у правовідносинах (жертвами, правопорушниками, свідками). Значення дієздатності для укладення цивільно-правових угод, участі в судових процесах, реалізації особистих прав.

Обмеження дієздатності. Визнання особи недієздатною. Судовий порядок та підстави - психічні розлади, зловживання алкоголем або наркотичними речовинами. Значення цих інститутів у діяльності органів поліції та соціальних служб: виявлення фактів порушень, повідомлення про випадки насильства, примусове лікування. Реакція правоохоронної системи на факти зловживань з боку опікунів або представників недієздатних осіб.

Опіка та піклування. Призначення, повноваження опікунів і піклувальників, їх відповідальність. Практичні ситуації, пов'язані з порушенням прав недієздатних осіб - незаконне відчуження майна, шахрайство, підписання правочинів без згоди. Участь працівників правоохоронних органів у перевірці дотримання правових гарантій таких осіб, взаємодія з органами опіки, участь у розгляді звернень про недобросовісну поведінку піклувальників.

Т.2.2. ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ТА ІНШІ СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Поняття та характеристика юридичних осіб. Юридична особа як самостійний учасник цивільних правовідносин. Ознаки: організаційна єдність, майнова відокремленість, здатність набувати прав та обов'язків і відповідати за свої дії. У правоохоронній практиці – це важливо при встановленні суб'єкта порушення, особливо в господарських та корупційних справах.

Створення юридичних осіб, правоздатність і дієздатність. Порядок державної реєстрації, установчі документи, юридична адреса, органи управління. Визначення обсягу правочинності

підприємств, організацій, фондів при укладенні угод або завданні шкоди. Практика правоохоронців — перевірка легітимності дій керівників, зокрема у фінансових злочинах.

Припинення юридичних осіб. Добровільна ліквідація, реорганізація, примусове припинення. Участь правоохоронних органів у перевірці фіктивності припинення суб'єкта задля уникнення відповідальності. Аналіз наявності боргів, ухилення від сплати податків. Відповідальність юридичних осіб: цивільно-правова, адміністративна, в окремих випадках — кримінальна через дії посадових осіб.

Держава та інші соціальні утворення як суб'єкти цивільного права. Визначення правового статусу держави, територіальних громад, комунальних підприємств. Участь держави як сторони в договірних зобов'язаннях або відповідальній за шкоду. Практичне значення для правоохоронців — встановлення, коли держава або її орган є належним відповідачем.

Представництво в цивільному праві. Юридичні підстави: довіреність, закон, рішення суду. Види представництва — добровільне, обов'язкове, законне. У роботі правоохоронних

органів це важливо для верифікації повноважень осіб, що діють від імені підприємств, малолітніх чи недієздатних. Виявлення випадків зловживання повноваженнями, підроблення документів, самовільного представництва.

ТЕМА 3. ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Поняття та загальна характеристика об'єктів цивільних прав. Об'єкти цивільних прав як матеріальні та нематеріальні блага, щодо яких встановлюються цивільні права та обов'язки. Види об'єктів цивільних прав. Класифікація об'єктів залежно від їхньої природи та правового режиму.

Речі як основний вид об'єктів цивільних прав. Поняття речей у цивільному праві. Поділ речей на рухомі та нерухомі. Особливості правового режиму нерухомого майна. Реєстрація прав на нерухомість. Подільні та неподільні речі. Головні та приналежні речі.

Гроші та валютні цінності. Гроші як особливий об'єкт цивільних правовідносин. Готівкові та безготівкові розрахунки. Електронні гроші та їх правовий статус. Валютні операції та обмеження щодо їх проведення.

Цінні папери. Поняття та класифікація цінних паперів: акції, облігації, векселі, депозитні сертифікати. Механізм випуску, обігу та погашення цінних паперів. Правовий режим фондового ринку та біржової діяльності.

Інтелектуальна власність як об'єкт цивільних прав. Авторські та суміжні права, патенти, торговельні марки, комерційні найменування. Особливості охорони прав інтелектуальної власності. Ліцензійні договори та механізм їхнього застосування.

Інформація як об'єкт цивільних прав. Охорона персональних даних та конфіденційної інформації. Публічність інформації та її захист. Комерційна таємниця та механізм її захисту.

Результати робіт і послуги як об'єкти цивільних прав. Послуги та роботи як нематеріальні об'єкти цивільних правовідносин. Договори підяду, надання послуг, перевезення, зберігання тощо.

Поняття особистого немайнового права. Особисті немайнові права, які забезпечують природне існування фізичної особи. Особисті немайнові права, які забезпечують соціальне буття фізичної особи. Рівність особистих немайнових прав фізичних осіб. Обмеження

особистих немайнових прав. Здійснення і захист особистих немайнових прав. Захист особистих немайнових прав. Захист персональних даних. Поновлення порушеного права. Спростування недостовірної інформації. Відшкодування моральної шкоди

ТЕМА 4. ПРАВОЧИНИ

Поняття та загальна характеристика правочинів. Правочини як юридичні факти, що є підставою для виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Відмінність правочинів від інших юридичних дій.

Класифікація правочинів. Односторонні та дво- чи багатосторонні правочини. Реальні та консенсуальні правочини. Відплатні та безвідплатні правочини. Формальні та неформальні правочини. Фидуціарні (довірчі) правочини.

Форма правочину. Усні та письмові правочини. Нотаріальна форма правочину: випадки обов'язкового нотаріального посвідчення. Державна реєстрація правочинів: порядок реєстрації, правові наслідки недодержання форми.

Зміст правочину. Сторони правочину, їх

права та обов'язки. Предмет правочину, його правова природа. Умови правочину: істотні, випадкові та звичайні. Терміни виконання правочину.

Недійсність правочину. Оспорювані та нікчемні правочини. Підстави визнання правочину недійсним. Наслідки недійсності правочину: реституція, компенсація збитків, відшкодування моральної шкоди. Оспорювання правочинів у судовому порядку.

Поняття та значення правочинів у діяльності правоохоронних органів. Значення правочинів при доказуванні у справах про шахрайство, привласнення, зловживання повноваженнями. Правочини як предмет дослідження експертиз. Правочини як основа реалізації принципів законності, верховенства права та юридичної визначеності у діяльності правоохоронних органів.

ТЕМА 5. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО РЕЧОВІ ПРАВА. ПРАВО ВЛАСНОСТІ

Т.5.1. ПРАВО ВЛАСНОСТІ

Поняття речового права. Об'єкти речових прав. Суб'єкти речових прав. Принципи

речового права: абсолютності, слідування речі, публічності, спеціальності. Значення речового права у цивільному обороті. Місце речового права у системі цивільного права.

Класифікація речових прав. Речові права на свою річ (право власності). Значення видів речових прав у правозастосуванні.

Поняття права власності. Зміст права власності: право володіння, користування, розпорядження. Суб'єкти права власності. Об'єкти права власності. Форми власності в Україні: приватна, державна, комунальна. Спільна власність: сумісна та часткова. Обмеження права власності. Захист права власності.

Первинні підстави набуття права власності. Набуття права власності на новостворене майно. Набуття права власності на безхазяйну річ. Набуття права власності за набувальною давністю. Похідні підстави набуття права власності. Набуття права власності за договором. Спадкування як підстава набуття права власності.

Добровільна відмова від права власності. Відчуження майна за договором. Примусове припинення права власності. Вилучення

(реквізиція, конфіскація) майна у власника. Загибель (знищення) майна як підстава припинення права власності.

Поняття інтелектуальної власності. Об'єкти інтелектуальної власності. Суб'єкти інтелектуальної власності. Зміст ППВ. Значення інтелектуальної власності у господарській діяльності та інноваційному розвитку. Захист прав інтелектуальної власності.

Необхідність документального підтвердження права власності. Державна реєстрація речових прав. Документи як засіб доказування права власності. Значення документального підтвердження у цивільному обороті. Наслідки відсутності документів, що підтверджують право власності.

Т.5.2. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ РЕЧОВИХ ПРАВ

Поняття захисту речових прав. Мета цивільно-правового захисту речових прав. Значення захисту речових прав для забезпечення стабільності цивільного обороту. Принципи здійснення захисту речових прав. Захист речових прав як гарантія реалізації права власності.

Віндикаційний позов. Негаторний позов. Позов про визнання права власності. Позов про усунення перешкод у користуванні майном. Застосування загальних способів захисту цивільних прав. Захист речових прав шляхом відшкодування збитків.

Поняття добросовісного володіння. Правові наслідки добросовісного володіння чужим майном. Захист прав власника проти добросовісного володільця. Обов'язок добросовісного володільця щодо повернення майна. Компенсація витрат добросовісного володільця.

Судова практика щодо добросовісного володіння.

Поняття відшкодування шкоди. Підстави виникнення обов'язку відшкодувати шкоду. Види шкоди у сфері речових прав. Майнова та немайнова шкода. Обсяг та способи відшкодування шкоди. Особливості відшкодування шкоди, завданої пошкодженням або знищенням речі.

Поняття цивільно-правової відповідальності. Функції цивільно-правової відповідальності. Підстави цивільно-правової відповідальності. Форми цивільно-правової відповідальності.

Обставини, що звільняють від відповідальності. Значення цивільно-правової відповідальності у регулюванні майнових відносин.

Т.5.3. ПРАВА НА ЧУЖІ РЕЧІ

Поняття обмежених речових прав. Характеристика обмежених речових прав як прав на чужу річ. Відмінність обмежених речових прав від зобов'язальних прав. Значення обмежених речових прав у цивільному обороті. Роль обмежених речових прав у забезпеченні користування та володіння майном.

Сервітут як право користування чужою річчю. Емфітевзис як право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Суперфіцій як право користування земельною ділянкою для забудови. Право користування майном іншої особи (узуфрукт).

Підстави виникнення обмежених речових прав. Договори як підстава виникнення обмежених речових прав. Нормативні акти як підстава виникнення обмежених речових прав. Припинення обмежених речових прав у зв'язку із закінченням строку. Припинення обмежених речових прав у разі припинення права власності.

Припинення обмежених речових прав за рішенням суду.

Роль обмежених речових прав у кваліфікації правопорушень. Захист обмежених речових прав. Значення сервітутів та суперфіцію у спорах про межі та використання земель. Використання обмежених речових прав як об'єкта посягань. Правоохоронна практика у справах про порушення обмежених речових прав.

Поняття самозахоплення та самоуправства. Зловживання правом при встановленні сервітутів та інших обмежених прав. Відповідальність за самоуправство. Роль правоохоронних органів у припиненні самозахоплення та притягненні винних до відповідальності.

ТЕМА 6. ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО

Поняття зобов'язального права. Зобов'язання як правовідносини майнового характеру. Значення зобов'язального права у регулюванні цивільного обороту. Значення зобов'язального права для кваліфікації правопорушень. Використання положень

зобов'язального права у діяльності правоохоронних органів.

Класифікація зобов'язань за змістом. Класифікація за підставами виникнення. Класифікація за кількістю сторін. Класифікація за характером виконання. Практичне значення класифікації зобов'язань.

Суб'єкти зобов'язань: боржник та кредитор. Особливості правового статусу суб'єктів зобов'язань. Об'єкти зобов'язань: дії або бездіяльність, майно, послуги. Характеристика об'єктів зобов'язань. Значення правильного визначення суб'єктів та об'єктів для правоохоронної діяльності.

Підстави виникнення зобов'язань. Підстави припинення зобов'язань. Юридичне значення підстав виникнення та припинення зобов'язань.

Принципи виконання зобов'язань. Місце, строк і спосіб виконання зобов'язань. Забезпечення належного виконання зобов'язань. Наслідки порушення зобов'язань. Значення виконання зобов'язань для стабільності цивільного обороту.

Поняття та мета засобів забезпечення виконання зобов'язань. Класифікація засобів забезпечення.

Значення засобів забезпечення виконання зобов'язань у практиці правоохоронних органів.

ТЕМА 7. ДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Т.7.1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР

Поняття цивільно-правового договору. Договір як підстава виникнення цивільних прав та обов'язків. Зміст договору: умови, права та обов'язки сторін. Роль договорів у регулюванні майнових відносин. Значення договорів для забезпечення публічного порядку та правової визначеності. Договори як засіб попередження правопорушень.

Класифікація договорів за юридичною природою. Класифікація за характером зобов'язань. Класифікація за ступенем регламентації. Класифікація за кількістю сторін. Практичне значення класифікації договорів.

Поняття форми договору. Проста письмова форма договору. Нотаріальна форма договору. Електронна форма договору. Правові наслідки недодержання форми договору. Значення форми договору у підтвердженні правочинів та доказуванні.

Стадії укладення договору: пропозиція (оферта) та прийняття (акцепт). Зміна умов договору за згодою сторін або з підстав, передбачених законом. Припинення договору. Юридичні наслідки зміни та припинення договору. Значення дотримання порядку укладення, зміни та припинення договору у правозастосуванні.

Загальні умови дійсності договорів. Поняття недійсності договорів. Види недійсних договорів: нікчемні та оспорювані. Правові наслідки визнання договору недійсним. Значення інституту недійсності договорів у забезпеченні законності цивільних правовідносин.

Т.7.2. ДОГОВОРИ ПРО ПЕРЕДАЧУ МАЙНА У ВЛАСНІСТЬ

Поняття договорів про передачу майна у власність. Договори про передачу майна як підстава виникнення права власності. Особливості договорів цієї групи у цивільному праві. Значення договорів про передачу майна у власність для регулювання майнових відносин. Загальні вимоги до форми договорів про передачу майна. Проста письмова форма.

Нотаріальна форма договорів. Електронна форма договорів у сфері передачі майна. Правові наслідки недодержання форми договору про передачу майна у власність.

Договір купівлі-продажу. Договір міні. Договір дарування. Договір ренти. Договір довічного утримання. Поняття виконання договору про передачу майна. Обов'язки сторін при виконанні договору. Передача майна як виконання основного обов'язку. Приймання-передача майна за актом. Відповідальність сторін за порушення умов договору.

Підстави розірвання договорів про передачу майна. Порядок розірвання договорів за згодою сторін та в судовому порядку. Поняття недійсності договорів про передачу майна у власність.

Т.7.3. ДОГОВІР НАЙМУ (ОРЕНДИ)

Поняття договору найму (оренди). Договір найму як двосторонній, консенсуальний, оплатний. Мета договору найму. Сторони договору найму: наймодавець та наймач. Предмет договору найму (оренди). Розмір плати за користування майном. Строк договору найму (оренди).

Умови користування майном. Умови про ремонт, утримання та повернення майна. Форма договору найму (оренди). Державна реєстрація договору оренди нерухомості. Підстави розірвання договору найму. Правові наслідки розірвання договору найму (оренди). Захист прав сторін при розірванні договору.

Класифікація за предметом договору: найм речей, найм транспортних засобів, найм будівель, найм земельних ділянок. Класифікація за строком. Класифікація за суб'єктним складом. Підстави припинення договору найму. Повернення майна наймодавцю. Наслідки припинення договору найму для сторін. Відшкодування збитків у разі дострокового припинення договору.

ТЕМА 8. ДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Т.8.1. ДОГОВОРИ ПРО ВИКОНАННЯ РОБІТ ТА НАДАННЯ ПОСЛУГ

Поняття договорів про виконання робіт. Договір підряду як основний вид договорів про виконання робіт. Класифікація договорів про виконання робіт: побутовий підряд, будівельний підряд, підряд на проектні та пошукові роботи.

Предмет договору підряду. Ціна роботи (договірна ціна). Строки виконання робіт. Умови про якість виконаних робіт. Порядок здачі-прийняття результатів робіт.

Права та обов'язки підрядника. Права та обов'язки замовника. Відповідальність підрядника за неналежну якість робіт, прострочення виконання. Відповідальність замовника за невиконання обов'язку оплати.

Поняття та класифікація договорів про надання послуг. Особливості договорів про надання послуг у цивільному праві.

Предмет договору про надання послуг. Ціна послуг. Строк надання послуг. Якість послуг. Права та обов'язки сторін.

Підстави припинення договору про надання послуг. Правові наслідки припинення договору про надання послуг. Відшкодування збитків у разі дострокового припинення.

Т.8.2. ДОГОВОРИ, ПОВ'ЯЗАНІ З РОЗРАХУНКОВО-КРЕДИТНИМИ ВІДНОСИНАМИ

Поняття розрахункових зобов'язань у цивільному праві. Розрахункові зобов'язання як грошові зобов'язання. Правова природа

розрахункових зобов'язань. Форма розрахунків - порядок проведення платежів. Готівкові розрахунки. Безготівкові розрахунки. Форми безготівкових розрахунків. Значення вибору форми розрахунків для забезпечення належного виконання грошових зобов'язань.

Поняття договору позики. Сторони договору позики: позикодавець і позичальник. Предмет договору позики. Права та обов'язки сторін за договором позики. Форма договору позики. Правові наслідки невиконання договору позики.

Поняття кредитних відносин. Кредитний договір як вид договору про надання фінансових послуг. Сторони кредитного договору: кредитодавець і позичальник. Істотні умови кредитного договору. Відмінності між договором позики і кредитним договором. Значення кредитних договорів у фінансово-господарській діяльності.

Договір факторингу. Договір фінансового лізингу. Договір банківського вкладу. Договір банківського рахунку. Особливості правового регулювання інших фінансово-кредитних договорів.

Фінансово-договірні механізми як інструмент регулювання грошових відносин.

Правова оцінка фінансових операцій. Оцінка правомірності фінансових договорів правоохоронними органами. Запобігання зловживанням у сфері фінансових операцій.

ТЕМА 9. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ІЗ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. НЕДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Т.9.1. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З ОДНОСТОРОННІХ ДІЙ

Поняття недоговірних зобов'язань. Підстави виникнення недоговірних зобов'язань. Роль недоговірних зобов'язань у цивільному праві. Значення недоговірних зобов'язань у діяльності органів досудового розслідування при встановленні шкоди, збитків та зобов'язань із відшкодування.

Деліктні зобов'язання. Зобов'язання з безпідставного збагачення. Зобов'язання з односторонніх дій. Інші види недоговірних зобов'язань. Значення класифікації недоговірних зобов'язань у правозастосовній практиці.

Поняття зобов'язань з односторонніх дій. Правова природа зобов'язань, що виникають

внаслідок односторонньої волі особи. Види зобов'язань з односторонніх дій.

Поняття публічної обіцянки винагороди. Умови дійсності публічної обіцянки винагороди. Сторони зобов'язання при публічній обіцянці винагороди. Правові наслідки виконання умов публічної обіцянки.

Поняття конкурсу у цивільному праві. Конкурс як вид зобов'язання з односторонніх дій. Юридичні наслідки проведення конкурсу. Проблеми зловживань конкурсними процедурами у сфері публічних фінансів.

Поняття ведення чужих справ без доручення. Умови виникнення зобов'язань із ведення чужих справ без доручення. Права та обов'язки особи, яка веде чужі справи без доручення. Відповідальність за шкоду, заподіяну при веденні чужих справ без доручення.

Поняття зобов'язань, що виникають із створення загрози. Правові наслідки створення загрози життю, здоров'ю, майну іншої особи. Відшкодування шкоди у разі настання негативних наслідків. Значення цих зобов'язань для правозастосовної діяльності правоохоронних органів.

Т.9.2. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ

Поняття зобов'язань з відшкодування шкоди. Зобов'язання з відшкодування шкоди як вид деліктних зобов'язань. Значення зобов'язань з відшкодування шкоди у забезпеченні справедливості та правопорядку. Роль зобов'язань з відшкодування шкоди у діяльності правоохоронних органів при кваліфікації правопорушень та визначенні розміру збитків.

Наявність шкоди. Протиправність дій або бездіяльності заподіювача шкоди. Причинно-наслідковий зв'язок між дією та шкодою. Вина заподіювача шкоди як загальна підстава відповідальності. Випадки виникнення зобов'язань без вини.

Майнова шкода: реальна шкода та упущена вигода. Немайна (моральна) шкода. Особливості компенсації майнової та моральної шкоди. Відшкодування у натурі. Грошова компенсація завданих збитків. Виплата моральної шкоди.

Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітніми або недієздатними особами. Відшкодування шкоди при виконанні

трудових (службових) обов'язків. Значення спеціальних норм щодо окремих випадків відповідальності.

Відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів досудового розслідування, прокуратури або суду. Особливості компенсації шкоди, заподіяної правоохоронцями при виконанні службових обов'язків. Відшкодування шкоди третім особам, які постраждали під час правоохоронних операцій. Шкода, завдана в умовах воєнного стану. Значення встановлення порядку компенсації шкоди у зміцненні правопорядку та довіри до правоохоронних органів.

ТЕМА 10. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО СПАДКУВАННЯ

Поняття спадкового права. Принципи спадкового права. Підстави спадкування: заповіт та закон.

Об'єкти спадкування. Суб'єкти спадкування: спадкоємці за заповітом та за законом. Особливості правового статусу спадкоємців.

Прийняття спадщини. Строки прийняття спадщини. Наслідки пропуску строку прийняття спадщини. Оформлення спадкових прав. Реєстрація права власності на спадкове майно.

Поняття заповіту. Зміст заповіту. Форма заповіту. Право на зміну та скасування заповіту. Особливості спадкування за заповітом.

Поняття спадкування за законом. Підстави спадкування за законом. Черговість спадкування. Особливості спадкування у разі відсутності заповіту або його недійсності. Захист спадкових прав у судовому порядку. Визнання права власності на спадкове майно. Відновлення строку на прийняття спадщини. Оспорювання заповіту.

Спадкові шахрайства. Типові схеми шахрайств у спадкових відносинах. Роль правоохоронних органів у виявленні та припиненні спадкових шахрайств.

ТЕМА 11. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СІМЕЙНОГО ПРАВА

Поняття сімейного права. Сімейне право як окрема галузь права, що регулює особисті немайнові та майнові відносини, що виникають між членами сім'ї. Завдання сімейного права.

Значення сімейного права для формування правосвідомості громадян та забезпечення стабільності інституту сім'ї.

Поняття сім'ї. Юридичне та соціальне розуміння сім'ї. Сім'я як первинна ланка суспільства. Функції сім'ї. Правові засади охорони сім'ї в Україні.

Предмет сімейного права. Види правовідносин, що регулюються сімейним правом: шлюбні, батьківські, аліментні, опікунські та інші. Особливості об'єктів та суб'єктів у сімейних правовідносинах.

Метод сімейного права. Основні способи правового регулювання у сімейному праві.

Принципи сімейного права. Добровільність шлюбу. Рівність прав і обов'язків подружжя. Пріоритет прав та інтересів дитини. Недопустимість втручання третіх осіб у сімейне життя. Заборона дискримінації у сфері сімейних відносин. Захист сімейних прав органами державної влади.

Система сімейного права. Основні інститути сімейного права. Взаємозв'язок між інститутами. Особливості систематизації норм сімейного законодавства.

Місце сімейного права в системі права України. Співвідношення сімейного права з цивільним, адміністративним, трудовим та кримінальним правом. Взаємодія сімейного права з міжнародно-правовими актами та конвенціями. Роль сімейного права в діяльності правоохоронних органів. Забезпечення захисту прав неповнолітніх, запобігання домашньому насильству, участь у справах щодо опіки, аліментів, усиновлення.

ТЕМА 12. ПРАВОВІДНОСИНИ ПОДРУЖЖЯ. ПРАВОВІДНОСИНИ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ, ІНШИХ ЧЛЕНІВ СІМ'І ТА РОДИЧІВ

Поняття правовідносин подружжя. Особисті немайнові та майнові правовідносини між чоловіком і дружиною. Принципи рівності прав і обов'язків подружжя. Право на повагу, спільне вирішення сімейних питань, вибір місця проживання.

Правовий режим майна подружжя. Спільна сумісна власність подружжя. Порядок набуття і поділу майна. Правовий статус особистого майна кожного з подружжя. Шлюбний договір: зміст, умови укладення, правові наслідки.

Обов'язки подружжя щодо матеріального утримання. Право на утримання одного з подружжя у випадку непрацездатності або догляду за дитиною. Способи стягнення аліментів між подружжям.

Права та обов'язки батьків і дітей. Визначення походження дитини. Правовий статус дитини у сімейних правовідносинах. Обов'язок батьків щодо виховання, розвитку, освіти та утримання дитини. Права дитини на належне піклування, безпеку, спілкування з обома батьками.

Майнові правовідносини між батьками і дітьми. Обов'язок утримання неповнолітніх і непрацездатних повнолітніх дітей. Порядок нарахування та сплати аліментів. Відповідальність за ухилення від виконання батьківських обов'язків.

Участь батьків у вихованні дітей після розірвання шлюбу. Порядок визначення місця проживання дитини. Роль органів опіки і піклування. Практика вирішення спорів щодо виховання дитини.

Правовідносини інших членів сім'ї та родичів. Поняття членів сім'ї у розумінні сімейного законодавства. Право баби, діда,

братів і сестер на спілкування з дитиною. Обов'язок утримання іншими членами родини: дідусів, бабусь, повнолітніх онуків, братів і сестер.

Морально-етичні засади сімейного спілкування. Захист прав родичів на участь у вихованні дитини. Справи про стягнення аліментів між іншими родичами. Судова практика.

Усиновлення як особлива форма сімейного виховання. Поняття та сутність усиновлення. Умови та порядок усиновлення. Судовий розгляд справ про усиновлення. Правові наслідки усиновлення. Визнання усиновлення недійсним та його скасування.

Опіка та піклування над дітьми. Поняття та значення інституту опіки і піклування. Порядок встановлення опіки (піклування). Права та обов'язки опікунів і піклувальників. Припинення опіки та піклування, звільнення осіб від виконання обов'язків.

Поняття патронату як альтернативної форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Специфіка договору патронату. Порядок укладення, зміни та припинення договору. Правові наслідки визнання договору

недійсним. Відмінності патронату від інших форм виховання.

Правове регулювання діяльності прийомної сім'ї. Особи, які можуть бути прийомними батьками. Права та обов'язки. Дитячий будинок сімейного типу: порядок функціонування, юридичне значення. Підстави та наслідки припинення діяльності.

Значення сімейних правовідносин для формування стабільного правопорядку в державі. Роль правоохоронних органів у захисті прав подружжя, дітей, родичів. Превентивні механізми протидії порушенням у сфері сімейних правовідносин. Запобігання домашньому насильству. Порядок втручання у випадках загрози життю чи здоров'ю дитини.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

План практичного заняття

1. Поняття та предмет цивільного права
2. Принципи та методи цивільного права
3. Поняття та види джерел цивільного права
4. Поняття, структура, класифікація цивільних правовідносин
5. Значення цивільного права для правоохоронців

Практичний блок:

1. Складіть власні визначення понять «цивільне право», «метод регулювання», «джерела права», «правовідносини».

2. Уявіть, що Ви поліціант і прибули на виклик щодо майнового конфлікту між сусідами (спір про межу земельної ділянки). Визначте, чи регулюється ця ситуація цивільним правом. Якщо так, то які норми цивільного права тут застосовуються і яка роль правоохоронців у таких спорах?

3. Наведіть по 2-3 приклади кожного виду джерел цивільного права України. Поясніть, чому їх відносять саме до цієї групи.

4. Обговоріть у групі: *Чи повинні правоохоронці вивчати цивільне право, якщо їх основна діяльність пов'язана з кримінальним правом?* Сформулюйте спільну позицію та коротко обґрунтуйте її.

5. Напишіть коротке есе (3–4 речення): *Яке значення має цивільне право у забезпеченні публічного порядку та у щоденній діяльності поліції?*

6. Проаналізуйте реальну новину або судове рішення, що стосується цивільно-правового спору (майнового або немайнового). Визначте предмет спору та які норми ЦКУ застосовані.

ТЕМА 2. УЧАСНИКИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Т.2.1. ФІЗИЧНІ ОСОБИ ЯК СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

План практичного заняття

1. Поняття та правовий статус фізичних осіб
2. Правоздатність фізичних осіб
3. Дієздатність фізичних осіб
4. Обмеження дієздатності. Визнання особи недієздатною
5. Опіка та піклування

Практичний блок:

1. Складіть власне визначення понять «фізична особа», «правоздатність», «дієздатність», «опіка», «піклування».

2. Уявіть ситуацію, коли 16-річна особа уклала договір купівлі-продажу мопеда без відома батьків. Проаналізуйте, чи має вона право укладати такі договори самостійно? Які правові наслідки цього правочину? Як вирішується це питання за ЦК України?

3. Наведіть приклади осіб і поясніть, у чому полягає їх правовий статус:

- а) правоздатних, але недієздатних;
- б) частково дієздатних;
- в) обмежено дієздатних.

4. Обговоріть у групі: Чи завжди встановлення опіки та піклування є найкращим захистом прав недієздатної особи?

5. Напишіть коротке есе (3–4 речення): Яке значення має інститут опіки та піклування у забезпеченні прав та інтересів фізичних осіб?

6. Знайдіть у судовому реєстрі або медіа приклад справи про: обмеження цивільної дієздатності та встановлення опіки або піклування. Визначте підстави рішення суду та правові наслідки для особи.

Т.2.2. ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ТА ІНШІ СУБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

План практичного заняття

1. Поняття та види характеристика юридичних осіб
2. Створення юридичних осіб. Органи управління юридичної особи
3. Припинення юридичних осіб. Відповідальність юридичних осіб
4. Держава та соціальні утворення як суб'єкти цивільного права
5. Представництво в цивільному праві

Практичний блок:

1. Складіть власні визначення понять «юридична особа», «органи управління», «представництво».
2. Уявіть, що правоохоронці перевіряють діяльність благодійного фонду, який зібрав кошти на лікування та реабілітацію військових, але витратив їх на рекламу власної діяльності. Визначте, яка відповідальність може настати для такої юридичної особи і чи є це порушенням статутних цілей?

3. Розгляньте ситуацію: *Директор ТОВ уклав договір купівлі-продажу товару без погодження із загальними зборами учасників, чим спричинив збитки товариству. Чи правомірні його дії? Хто несе відповідальність перед кредиторами? Які можуть бути наслідки для директора?*

4. Обговоріть у групі: *Чи повинна держава відповідати на рівні з іншими суб'єктами цивільного права?*

5. Напишіть коротке есе (3–4 речення): *Яке значення інституту юридичних осіб для економічної стабільності держави?*

6. Знайдіть судову справу або реальну новину про припинення діяльності юридичної особи. Визначте предмет справи та застосовані норми ЦК України.

7. Складіть схему «*Структура органів управління юридичною особою*».

ТЕМА 3. ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

План практичного заняття

1. Поняття та загальна характеристика об'єктів цивільних прав

2. Речі як основний вид об'єктів цивільних прав

3. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільного обігу: особливості обігу та вилучення.

4. Цінні папери

5. Інтелектуальна власність як об'єкт цивільних прав

6. Інформація як об'єкт цивільних прав: правовий режим, обмеження доступу, комерційна таємниця

7. Результати робіт і послуги як об'єкти цивільних прав

8. Особисті немайнові права як об'єкти цивільних прав

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять *«об'єкти цивільних прав»*, *«речі»*, *«інтелектуальна власність»*, *«комерційна таємниця»*.

2. Складіть таблицю класифікації об'єктів цивільних прав за наступними критеріями та наведіть по 2 приклади до кожної групи:

- матеріальні та нематеріальні;
- рухомі та нерухомі.

3. Уявіть, що слідчий описує майно, вилучене під час обшуку. Серед об'єктів: готівка у гривнях, доларах, облігації внутрішньої

державної позики, твори мистецтва, жорсткі диски з вихідним кодом програми, список клієнтів. Визначте, які з цих об'єктів є речами, цінними паперами, об'єктами інтелектуальної власності, інформацією та який правовий режим кожного з них при арешті чи передачі на зберігання?

4. Підприємець продав програмне забезпечення, використовуючи його без ліцензії розробника. Чи є програма річчю або об'єктом інтелектуальної власності? Яка відповідальність настає у такому випадку?

5. Обговоріть у групі: Чи повинна інформація, що містить персональні дані клієнтів банку, належати банку як об'єкт цивільного права?

6. Напишіть коротке есе (3–4 речення): Яке значення має правильне визначення об'єкта цивільних прав у правозастосовній діяльності правоохоронців?

7. Знайдіть судову справу або реальну новину, що стосується порушення прав інтелектуальної власності; порушення режиму комерційної таємниці. Визначте предмет спору та застосовані норми ЦК України.

8. Підготуйте коротку усну доповідь на тему:
Особисті немайнові права як об'єкти цивільних прав: приклади та особливості захисту.

ТЕМА 4. ПРАВОЧИННИ

План практичного заняття

1. Поняття та загальна характеристика правочинів
2. Класифікація правочинів. Окремі види правочинів
3. Форма правочину
4. Зміст правочину
5. Недійсність правочину. Оспорювання правочинів у судовому порядку
6. Значення правочинів у практиці правоохоронних органів.

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: «правочин», «зміст правочину», «форма правочину», «нікчемний правочин», «оспорюваний правочин».

2. Складіть таблицю класифікації правочинів за наступними критеріями з прикладами (по 2 приклади до кожної групи):

- за кількістю сторін (односторонні, двосторонні, багатосторонні);
- за моментом виникнення (консенсуальні, реальні);
- за формою (усні, письмові, нотаріально посвідчені).

3. Розв'яжіть ситуацію: Особа передала іншій кошти в борг без письмового підтвердження. Через пів року позивач звернувся до суду з вимогою повернути гроші. Визначте, чи є укладений усний правочин дійсним? Які докази можуть бути подані до суду? Який строк позовної давності застосовується?

4. Складіть приклади (по 2–3) таких видів правочинів: нікчемних; оспорюваних; удаваних; фіктивних.

5. Уявіть себе слідчим, який досліджує підроблений шлюбний договір. Які ознаки недійсності правочину потрібно встановити? Які документи можуть підтвердити фіктивність? Чи потрібно звертатися до суду для визнання правочину недійсним?

6. Обговоріть у групі: Чи можуть бути правові наслідки для осіб, які вчинили недійсний правочин, якщо вони діяли добросовісно?

7. Напишіть коротке есе (3–4 речення): *Яке значення має встановлення недійсності правочину в практиці правоохоронних органів?*

8. Підготуйте коротку усну доповідь на тему: *Роль форми правочину в забезпеченні правової визначеності: правозастосовна практика.*

ТЕМА 5. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО РЕЧОВІ ПРАВА. ПРАВО ВЛАСНОСТІ

Т.5.1. ПРАВО ВЛАСНОСТІ

План практичного заняття

1. Поняття та основні принципи речового права.
2. Види речових прав. Форми власності
3. Поняття та зміст права власності
4. Підстави набуття права власності.
5. Підстави припинення права власності
6. Поняття та значення права інтелектуальної власності
7. Роль документального підтвердження власності.

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: «речове право», «право власності», «форми власності», «підстави припинення права власності».

2. Складіть таблицю «Види речових прав», вказавши їхню коротку характеристику та приклади:

- речові права на своє майно (право володіння, користування, розпорядження);
- речові права на чуже майно (сервітут, суперфіцій, емфітевзис, іпотека).

3. Зіставте форми власності: Приватна, комунальна, державна. Визначте їх ознаки та приклади в реальному житті (наприклад, квартира в приватній власності, парк у комунальній тощо). Які особливості має кожна з форм у контексті речового права?

4. Проаналізуйте ситуацію: Під час обшуку у підозрюваного виявлено речі, право власності на які не підтверджене документально (земельна ділянка, автомобіль, ноутбук з авторськими фото). Які документи можуть підтвердити право власності на кожен з об'єктів? Який правовий режим речей без документів? Як правоохоронці мають діяти у таких випадках?

5. Наведіть по 2 приклади до кожного з підстав набуття та припинення права власності:

- набуття: договір, успадкування, створення речі, знахідка, самочинне будівництво;
- припинення: добровільна відмова, знищення

речі, примусове відчуження.

6. Обговоріть у групі: *У чому складність захисту права інтелектуальної власності порівняно з правом на матеріальну річ? Які правопорушення найчастіше вчиняються у сфері ІВ?*

7. Напишіть коротке есе (3–4 речення): *Чому правоохоронцям важливо розуміти механізми набуття та припинення права власності в практичній діяльності?*

8. Підготуйте усну міні-доповідь на тему: *«Право на результат інтелектуальної діяльності як форма власності: межі, захист, порушення».*

Т.5.2. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ РЕЧОВИХ ПРАВ

План практичного заняття

1. Поняття та значення цивільно-правового захисту речових прав

2. Способи цивільно-правового захисту речових прав.

3. Захист права власності у випадках добросовісного володіння

4. Відшкодування шкоди як спосіб захисту речових прав

5. Відповідальність в цивільному праві

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: *«цивільно-правовий захист», «віндикаційний позов», «негаторний позов», «добросовісне володіння», «цивільно-правова відповідальність».*

2. Складіть таблицю способів захисту речових прав, зазначивши мету кожного способу та приклад його застосування:

- *віндикаційний позов;*
- *негаторний позов;*
- *визнання права власності;*
- *витребування майна з незаконного володіння;*
- *усунення перешкод у користуванні майном.*

3. Проаналізуйте ситуацію: *Особа придбала автомобіль у продавця, який не був його власником, але діяв добросовісно. Через кілька місяців з'явився справжній власник і вимагає повернути авто. Чи підлягає задоволенню позов про повернення майна? Чи може покупець вважатися добросовісним володільцем? Як вирішує такі спори судова практика?*

4. Наведіть приклади (по 2) до кожного виду цивільно-правової відповідальності:

- *договірна відповідальність;*

- позадоговірна відповідальність.
- майнова відповідальність;
- немайнова відповідальність.

5. Особа пошкодила майно сусіда (вибила скло м'ячем). *Визначте, чи має місце зобов'язання з відшкодування шкоди? Які докази потрібно зібрати? Як встановлюється розмір шкоди?*

6. Обговоріть у групі: *Чи можливо притягнути особу до цивільної відповідальності одночасно з кримінальною? У яких випадках це допустимо і як співвідносяться ці два види відповідальності?*

7. Напишіть коротке есе (3-4 речення): *Чому принцип повного відшкодування шкоди є фундаментальним у цивільному праві?*

8. Підготуйте міні-доповідь на тему: *«Добросовісне володіння як правовий феномен: ознаки, судова практика, наслідки для власника».*

Т.5.3. ПРАВА НА ЧУЖІ РЕЧІ

План практичного заняття

1. Поняття та значення обмежених речових прав
2. Види обмежених речових прав.

3. Виникнення та припинення обмежених речових прав

4. Значення обмежених речових прав у практиці правоохоронних органів.

5. Практика зловживань правом у справах про самозахоплення чи самоуправство.

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: *«обмежене речове право», «сервітут», «емфітевзис», «суперфіцій», «зловживання правом».*

2. Складіть таблицю з видами обмежених речових прав із короткою характеристикою кожного та прикладами:

– *право користування чужою земельною ділянкою (сервітут);*

– *право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис);*

– *право забудови земельної ділянки (суперфіцій);*

– *право застави (іпотека).*

3. Проаналізуйте ситуацію: *Фізична особа самовільно збудувала гараж на земельній ділянці, що належить громаді. Через кілька*

років особа звертається до суду з вимогою визнати за нею право користування землею на підставі «давності». Чи має вона право на оформлення сервітуту або суперфіцію? Які можливі рішення суду? Чи є в діях особи ознаки самоуправства?

4. Розв'яжіть практичну задачу: Юридична особа уклала договір суперфіцію з місцевою радою, але використовує земельну ділянку не за цільовим призначенням (розмістила СТО замість дитячого майданчика). Чи є підстави для припинення обмеженого речового права? Який порядок припинення? Які наслідки для правопорушника?

5. Порівняйте сервітути та суперфіцій у таблиці: Суб'єкти; Об'єкт; Мета; Тривалість; Порядок припинення.

6. Обговоріть у групі: У яких випадках обмежене речове право може бути підставою для зловживання? Як правоохоронці повинні реагувати на факти самозахоплення, блокування доступу до землі або будівель?

7. Напишіть коротке есе (3–4 речення): Яке значення має фіксація обмежених речових прав у реєстрі для запобігання конфліктам?

8. Підготуйте усну міні-доповідь на тему:

«Обмежені речові права як інструмент гармонізації публічних і приватних інтересів: правозастосовчі аспекти».

ТЕМА 6. ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО

План практичного заняття

1. Поняття зобов'язального права та його значення для правоохоронної діяльності
2. Класифікація зобов'язань
3. Суб'єкти та об'єкти зобов'язальних правовідносин
4. Підстави виникнення та припинення зобов'язань
5. Виконання зобов'язань
6. Поняття та класифікація засобів забезпечення виконання зобов'язань

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: «зобов'язальне право», «договори як підстава зобов'язань», «кредитор», «боржник», «забезпечення виконання зобов'язання».
2. Складіть таблицю класифікації зобов'язань за такими критеріями, з прикладами до кожної групи:

- за джерелом виникнення (договірні, позадоговірні);
- за кількістю сторін (односторонні, двосторонні);
- за предметом (грошові, речові, дії/бездіяльність).

3. Проаналізуйте ситуацію:

Підприємець не виконав умов договору поставки. Постачальник звертається до суду з позовом про стягнення боргу. Визначте підставу виникнення зобов'язання. Чи можливе забезпечення виконання цього зобов'язання через заставу чи неустойку? Які дії має здійснити виконавець судового рішення?

4. Наведіть по 2 приклади кожної з підстав виникнення та припинення зобов'язань:

- виникнення: договір, заподіяння шкоди, односторонній правочин, судове рішення.
- припинення: належне виконання, прощення боргу, неможливість виконання, зарахування.

5. Обговоріть у групі: *Які проблеми виникають у правоохоронній практиці при розслідуванні злочинів, пов'язаних із невиконанням договірних зобов'язань (наприклад, шахрайство, фіктивні договори)?*

6. Складіть таблицю засобів забезпечення виконання зобов'язань, зазначивши їх суть та приклади (застава, порука, гарантія, завдаток, притримання, неустойка).

7. Напишіть коротке есе (3–4 речення): *Яке значення має чітке документальне оформлення зобов'язань для правозастосовної діяльності?*

8. Підготуйте міні-доповідь на тему: *«Зобов'язальне право в діяльності правоохоронних органів: типові порушення та способи правового реагування».*

ТЕМА 7. ДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Т.7.1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР

План практичного заняття

1. Поняття та зміст цивільно-правового договору. Значення договору для забезпечення публічного порядку.

2. Класифікація цивільно-правових договорів

3. Форма договору

4. Порядок укладення, зміни та припинення договору

5. Умови дійсності договору. Недійсність договорів

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: «цивільно-правовий договір», «свобода договору», «істотні умови договору», «оферта», «акцепт».

2. Складіть таблицю класифікації цивільно-правових договорів за такими критеріями: за кількістю сторін; за характером прав та обов'язків сторін; за моментом виникнення зобов'язань; за наявністю зустрічного задоволення.

3. Проаналізуйте ситуацію:

Фізична особа уклала усний договір купівлі-продажу майна, для якого законом передбачена письмова форма. Майно було передане та використовується покупцем. Визначте, чи вважається договір укладеним? Які правові наслідки недотримання форми договору? Чи можливий захист прав сторін?

4. Наведіть по 2 приклади: договорів, які можуть укладатися в усній формі; договорів, для яких обов'язковою є письмова форма; договорів, що потребують нотаріального посвідчення.

5. Обговоріть у групі: «Чи може цивільно-правовий договір становити загрозу публічному порядку? У яких випадках держава обмежує

свободу договору з метою захисту прав та інтересів інших осіб?»

6. Складіть таблицю з характеристикою етапів укладення цивільно-правового договору (оферта; акцепт; момент укладення договору; правові наслідки укладення договору).

7. Напишіть коротке есе (3–4 речення): «Чому цивільно-правовий договір є одним з основних інструментів захисту приватних прав та забезпечення правової визначеності?»

8. Підготуйте міні-доповідь на тему: «Умови дійсності цивільно-правового договору та їх значення для запобігання порушенню цивільних прав».

Т.7.2. ДОГОВОРИ ПРО ПЕРЕДАЧУ МАЙНА У ВЛАСНІСТЬ

План практичного заняття

1. Загальна характеристика договорів про передачу майна у власність.

2. Основні види договорів про передачу майна у власність.

3. Форма договорів про передачу майна у власність

4. Виконання договорів про передачу майна у власність

5. Розірвання та недійсність договорів про передачу майна у власність

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: *«договір про передачу майна у власність»*; *«відплатний договір»*, *«безвідплатний договір»*, *«момент переходу права власності»*.

2. Складіть таблицю класифікації договорів про передачу майна у власність за такими критеріями: *за підставою виникнення права власності*; *за характером зустрічного задоволення*; *за суб'єктним складом*; *за предметом договору*.

3. Наведіть по 2 приклади договорів про передачу майна у власність (*відплатних*; *безвідплатних*; *таких, що укладаються між фізичними особами*; *таких, що укладаються за участю юридичних осіб*).

4. Проаналізуйте ситуацію:
Фізична особа передала майно іншій особі за договором купівлі-продажу, однак сторони не визначили момент переходу права власності. Визначте, з якого моменту виникає право власності. Які правові наслідки має відсутність відповідної умови в договорі?

5. Обговоріть у групі: *«Чи завжди момент передачі майна збігається з моментом переходу права власності? Яке значення це має для захисту прав сторін та третіх осіб?»*

6. Наведіть по 2 приклади підстав (належного виконання договорів про передачу майна у власність; порушення зобов'язань за такими договорами).

7. Напишіть коротке есе (3–4 речення): *«Чому договори про передачу майна у власність мають ключове значення для стабільності цивільного обороту?»*

8. Підготуйте міні-доповідь на тему: *«Розірвання та недійсність договорів про передачу майна у власність: підстави та правові наслідки».*

Т.7.3. ДОГОВІР НАЙМУ (ОРЕНДИ) ТА ЙОГО РІЗНОВИДИ

План практичного заняття

1. Загальна характеристика договору найму (оренди).

2. Істотні умови договору найму (оренди)

3. Форма договору. Підстави та правові наслідки розірвання договору.

4. Класифікація договорів найму (оренди)

5. Припинення договору найму (оренди)

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: *« договір найму (оренди)», «наймодавець», «наймач», «предмет договору найму», «плата за користування майном».*

2. Складіть таблицю істотних умов договору найму (оренди) із зазначенням їх правового значення та наслідків відсутності відповідної умови в договорі.

3. Наведіть по 2 приклади: об'єктів, які можуть бути предметом договору найму (оренди) та майна, яке не може бути передане в найм (оренду).

4. Проаналізуйте ситуацію:

Сторони уклали договір оренди майна, однак не визначили строк його дії. Через певний час одна зі сторін вимагає припинення договору. Визначте, чи є договір укладеним? На який строк він вважається укладеним? Який порядок та правові наслідки його припинення?

6. Наведіть по 2 приклади підстав дострокового розірвання договору найму (оренди) та припинення договору найму (оренди).

7. Обговоріть у групі: *«У яких випадках порушення договору найму (оренди) може перейти з площини цивільно-правового спору у правопорушення, що потребує реагування правоохоронних органів?»*

8. Напишіть коротке есе (3–4 речення): *«Чому договір найму (оренди) є важливим інструментом регулювання майнових відносин у цивільному праві?»*

9. Підготуйте міні-доповідь на тему: *«Припинення договору найму (оренди): підстави, порядок та правові наслідки».*

ТЕМА 8. ДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Т.8.1. ДОГОВОРИ ПРО ВИКОНАННЯ РОБІТ ТА НАДАННЯ ПОСЛУГ

План практичного заняття

1. Загальна характеристика та класифікація договорів про виконання робіт.

2. Істотні умови договорів про виконання робіт

3. Права та обов'язки сторін. Відповідальність за порушення договорів про виконання робіт

4. Загальна характеристика та класифікація

договорів про надання послуг.

5. Істотні умови договорів про надання послуг.

6. Припинення договору про надання послуг.

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: *«договір про виконання робіт», «договір підряду», «результат роботи», «договір про надання послуг», «послуга як об'єкт цивільних прав».*

2. Складіть таблицю класифікації договорів про виконання робіт за такими критеріями: а) за характером результату; б) за суб'єктним складом; в) за способом організації виконання робіт; г) за сферою застосування.

3. Наведіть по 2 приклади: договорів про виконання робіт; договорів про надання послуг; ситуацій, у яких складно відмежувати договір підряду від договору про надання послуг.

4. Проаналізуйте ситуацію:

Сторони уклали договір, за яким одна сторона зобов'язалася виконати певні дії, але результат таких дій не був чітко визначений у договорі.

Визначте до якого виду договорів належить такий договір? Чи є істотні умови договору

погодженими? Які правові наслідки відсутності визначеного результату?

5. Складіть таблицю істотних умов договорів про виконання робіт із зазначенням їх правового значення та наслідків непогодження кожної з них.

6. Обговоріть у групі: «У яких випадках порушення договорів про виконання робіт або надання послуг можуть виходити за межі цивільно-правового спору та привертати увагу правоохоронних органів?»

7. Напишіть коротке есе (3–4 речення): «У чому полягає принципова відмінність договорів про виконання робіт і договорів про надання послуг?»

8. Підготуйте міні-доповідь на тему: «Відповідальність за порушення договорів про виконання робіт та надання послуг: підстави і правові наслідки».

Т.8.2. ДОГОВОРИ, ПОВ'ЯЗАНІ З РОЗРАХУНКОВО-КРЕДИТНИМИ ВІДНОСИНАМИ

План практичного заняття

1. Поняття та правова природа розрахункових зобов'язань.

2. **Форми розрахунків:**
3. **Договір позики**
4. **Кредитні відносини. Кредитний договір.**
5. **Інші договори**
6. **Значення фінансово-договірних механізмів та оцінка правомірності фінансових операцій**

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: *«розрахункове зобов'язання», «форма розрахунків», «договір позики», «кредитний договір», «фінансова операція».*

2. Складіть таблицю форм розрахунків із зазначенням їх основних ознак та сфер застосування (*готівкові, безготівкові, розрахунки із застосуванням платіжних інструментів*).

3. Наведіть по 2 приклади:

- *розрахункових зобов'язань, що виникають між фізичними особами;*
- *розрахункових зобов'язань за участю юридичних осіб;*
- *розрахунків, які можуть становити підвищений правовий ризик.*

4. Проаналізуйте ситуацію:

Між фізичними особами було передано грошові кошти без письмового оформлення домовленості. Одна зі сторін вимагає їх повернення.

Визначте, чи виник договір позики? Значення письмової форми договору та які можливі способи захисту прав сторін.

5. *Складіть таблицю істотних умов договору позики та вкажіть правові наслідки їх непогодження або неналежного оформлення.*

6. *Обговоріть у групі: «У яких випадках фінансові операції, здійснені на підставі цивільно-правових договорів, можуть стати предметом перевірки або реагування з боку правоохоронних органів?»*

7. *Напишіть коротке есе (3–4 речення): «Чому розрахунково-кредитні договори мають особливе значення для стабільності цивільного обороту та фінансової безпеки?»*

8. *Підготуйте міні-доповідь на тему: «Значення фінансово-договірних механізмів та оцінка правомірності фінансових операцій у діяльності правоохоронних органів».*

ТЕМА 9. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ІЗ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. НЕДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Т.9.1. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З ОДНОСТОРОННІХ ДІЙ

План практичного заняття

1. Загальна характеристика недоговірних зобов'язань. Їх роль у правозастосовній діяльності органів досудового розслідування.
2. Види недоговірних зобов'язань
3. Зобов'язання з односторонніх дій. Види зобов'язань з односторонніх дій
4. Публічна обіцянка винагороди
5. Конкурс як правова конструкція та потенційний об'єкт маніпуляцій у сфері публічного фінансування
6. Зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення
7. Зобов'язання із створення загрози життю, здоров'ю, майну

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: *«недоговірне зобов'язання», «зобов'язання з односторонніх дій», «публічна обіцянка винагороди», «конкурс», «дії в майнових інтересах іншої особи без доручення».*

2. Складіть таблицю видів *недоговірних зобов'язань із зазначенням підстав їх виникнення та правових наслідків.*

3. Наведіть по 2 приклади:
– *недоговірних зобов'язань, що виникають без волевиявлення потерпілої сторони;*

– *зобов'язань, що виникають унаслідок односторонніх правомірних дій.*

4. Проаналізуйте ситуацію:

Особа публічно пообіцяла винагороду за повернення втраченого майна, але після виконання умов відмовилася від виплати. Визначте, чи виникло зобов'язання? Які правові підстави для вимоги винагороди? Які можливі способи захисту прав особи, яка виконала умови?

5. Складіть таблицю з характеристикою *істотних ознак публічної обіцянки винагороди та правових наслідків їх відсутності.*

6. Обговоріть у групі: *«Яку роль відіграють правоохоронні органи у виявленні порушень, пов'язаних із публічною обіцянкою винагороди або конкурсами?»*

7. Напишіть коротке есе (3–4 речення): *«У чому полягає специфіка зобов'язань з*

односторонніх дій порівняно з договірними зобов'язаннями?»

8. Підготуйте міні-доповідь на тему:
«Зобов'язання з односторонніх дій у цивільному праві та їх значення для правозастосовної діяльності правоохоронних органів».

Т.9.2. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ З ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ

План практичного заняття

1. Поняття та загальна характеристика зобов'язань з відшкодування шкоди. Їх значення у правоохоронній діяльності

2. Підстави виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди

3. Види шкоди у цивільному праві

4. Форми та способи відшкодування шкоди

5. Специфічні випадки відшкодування шкоди

6. Шкода, заподіяна внаслідок протиправних дій правоохоронців, шкода третім особам під час виконання службових обов'язків, шкода в умовах воєнного стану

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять:
«зобов'язання з відшкодування шкоди», «шкода

у цивільному праві», «майнова шкода», «моральна (немайнова) шкода», «причинно-наслідковий зв'язок».

2. Складіть таблицю підстав виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди із зазначенням юридичних фактів, за наявності яких виникає обов'язок відшкодування.

3. Проаналізуйте ситуацію:

Особі було заподіяно шкоду внаслідок неправомірних дій іншої особи. Визначте умови виникнення обов'язку з відшкодування шкоди. Які елементи складу цивільного правопорушення? Яке значення вини заподіювача шкоди?

4. Обговоріть у групі: «Чому встановлення причинно-наслідкового зв'язку має вирішальне значення у справах про відшкодування шкоди? Яка роль правоохоронних органів у фіксації таких обставин?»

5. Складіть таблицю форм і способів відшкодування шкоди (відшкодування в натурі, грошове відшкодування, компенсація моральної шкоди) із зазначенням їх особливостей.

6. Наведіть по 2 приклади шкоди:

– заподіяної внаслідок протиправних дій правоохоронних органів;

– заподіяної в умовах воєнного стану.

7. Напишіть коротке есе (3–4 речення):
«Чому інститут відшкодування шкоди є одним з ключових механізмів захисту прав людини у цивільному праві?»

8. Підготуйте міні-доповідь на тему:
«Зобов'язання з відшкодування шкоди у діяльності правоохоронних органів: проблеми та шляхи їх вирішення».

ТЕМА 10. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО СПАДКУВАННЯ

План практичного заняття

1. Поняття та принципи спадкового права.
Підстави спадкування

2. Об'єкти та суб'єкти спадкування

3. Прийняття та оформлення спадщини

4. Спадкування за заповітом. Зміст заповіту

5. Спадкування за законом. Черговість спадкування.

6. Судовий порядок захисту спадкових прав

7. Роль правоохоронців у попередженні спадкових шахрайств.

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: «спадкування», «спадщина», «спадкодавець», «спадкоємець», «підстави спадкування».

2. Складіть таблицю принципів спадкового права з короткою характеристикою кожного принципу та прикладами їх практичного значення.

3. Проаналізуйте ситуацію:

Після смерті особи залишилося майно, але відсутні документи, що підтверджують право власності спадкодавця.

Визначте, чи можливе спадкування такого майна?

Порядок підтвердження прав на спадщину та роль суду у вирішенні спору.

4. Складіть таблицю із характеристикою способів прийняття спадщини та порядку її оформлення (подання заяви, фактичне прийняття, оформлення спадкових прав).

5. Наведіть по 2 приклади типових порушень спадкових прав, що можуть мати ознаки шахрайських дій.

6. Обговоріть у групі:

Яка роль правоохоронних органів у попередженні та виявленні спадкових

шахрайств? Де проходить межа між цивільно-правовим спором і кримінально караним діянням у спадкових правовідносинах?

7. Напишіть коротке есе (3–4 речення): *Чому ефективний захист спадкових прав має важливе значення для забезпечення правової визначеності та довіри до права?*

8. Підготуйте міні-доповідь на тему: *«Судовий захист спадкових прав та роль правоохоронних органів у запобіганні спадковим правопорушенням».*

ТЕМА 11. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СІМЕЙНОГО ПРАВА

План практичного заняття

1.Правова природа сімейного права як окремої галузі права. Предмет сімейного права.

2.Поняття «сім'я». Основні функції сім'ї та їх значення для правового регулювання.

3.Особливості методів правового регулювання.

4.Вивчення принципів сімейного права

5.Система та структура сімейного права

6.Місце сімейного права в системі національного законодавства

7.Значення сімейного права для правоохоронної діяльності

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: «сімейне право», «предмет сімейного права», «сімейні правовідносини», «суб'єкти сімейних правовідносин».

2. Проаналізуйте ситуацію:

Особи, які спільно проживають тривалий час, вважають себе сім'єю, однак не перебувають у шлюбі. Визначте, чи визнаються такі особи сім'єю з точки зору сімейного права? Які правові наслідки має таке проживання і які можливі проблеми правового регулювання.

3. Обговоріть у групі: «Які функції сім'ї мають найбільше значення для правового регулювання сімейних відносин? Чому держава приділяє підвищену увагу захисту сім'ї, материнства та дитинства?»

4. Складіть таблицю принципів сімейного права з короткою характеристикою кожного принципу та прикладами їх практичного застосування.

5. Наведіть по 2 приклади ситуацій, у яких норми сімейного права мають безпосереднє значення для правоохоронної діяльності.

6. Обговоріть у групі: «Чому сімейне право відіграє важливу роль у профілактиці правопорушень і захисті прав людини?»

7. Напишіть коротке есе (3–4 речення): У чому полягає соціальне та правове значення сімейного права в сучасному суспільстві?

8. Підготуйте міні-доповідь на тему: «Значення сімейного права для правоохоронної діяльності та захисту прав дитини».

ТЕМА 12. ПРАВОВІДНОСИНИ ПОДРУЖЖЯ. ПРАВОВІДНОСИНИ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ, ІНШИХ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ТА РОДИЧІВ

План практичного заняття

1. Поняття сімейних правовідносин як особливого виду особистих і майнових відносин. Суб'єкти правовідносин.

2. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя.

3. Правовий режим майна. Шлюбний договір.

4.Обов'язок утримання подружжя: підстави, тривалість, способи реалізації.

5.Права та обов'язки батьків і дітей. Правовий статус дитини в сім'ї.

6.Розірвання шлюбу та наслідки для дитини

7.Участь інших членів сім'ї у вихованні дитини

8.Інститути альтернативного сімейного виховання

9.Роль правоохоронних органів у сфері сімейних правовідносин

Практичний блок:

1. Дайте власні визначення понять: *«подружжя», «батьки і діти як суб'єкти сімейних правовідносин», «особисті немайнові права», «майнові права подружжя».*

2. Складіть таблицю суб'єктів сімейних правовідносин із зазначенням їх правового статусу та обсягу прав і обов'язків.

3. Проаналізуйте ситуацію:

Подружжя перебуває у шлюбі, однак проживає окремо. Один із подружжя вимагає самотійного розпорядження спільним майном. Визначте правовий режим майна подружжя.

Які правові способи захисту прав іншого з подружжя?

4. Складіть таблицю форм участі інших членів сім'ї та родичів у вихованні дитини із зазначенням правових підстав такої участі.

5. Наведіть по 2 приклади інститутів альтернативного сімейного виховання та коротко охарактеризуйте їх правове значення.

6. Обговоріть у групі: Яка роль правоохоронних органів у захисті прав дитини та запобіганні порушенням у сфері сімейних правовідносин?

7. Напишіть коротке есе (3–4 речення): «Чому ефективний правовий захист сімейних правовідносин має ключове значення для забезпечення прав і свобод людини?»

8. Підготуйте міні-доповідь на тему: «Роль правоохоронних органів у сфері сімейних правовідносин: захист прав подружжя та дитини».

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

I Загальна характеристика самостійної роботи

Самостійна робота студентів у межах дисципліни «Цивільне та сімейне право» спрямована на формування системного розуміння інститутів приватного права, розвиток аналітичного мислення, навичок правової аргументації та здатності застосовувати норми цивільного і сімейного законодавства у професійній діяльності правоохоронних органів.

Під час виконання завдань здобувачі вищої освіти повинні опрацьовувати норми Конституції України, Цивільного кодексу України, Сімейного кодексу України, судову практику, а також наукові джерела. Особлива увага приділяється відмежуванню цивільно-правових і сімейно-правових спорів від адміністративних та кримінальних правопорушень, а також визначенню меж правомірного втручання правоохоронних органів у сферу приватних правовідносин.

1. Теоретичні засади цивільного права

Опрацювати поняття, предмет і метод цивільного права. Проаналізувати основні принципи цивільного права та їх значення для правозастосовної діяльності. Визначити місце цивільного права в системі національного законодавства та обґрунтувати його роль у забезпеченні стабільності цивільного обороту і захисту приватних прав. За результатами підготувати письмове узагальнення з аргументованими висновками.

2. Цивільно-правовий договір як інструмент правового регулювання

Проаналізувати поняття, ознаки та функції цивільно-правового договору. Дослідити значення договору для врегулювання майнових і немайнових відносин. Визначити типові порушення договірних зобов'язань, що трапляються у практиці правоохоронних органів, та окреслити межі допустимого реагування на такі порушення.

3. Недійсність правочинів та її правові наслідки

Опрацювати підстави недійсності правочинів, розмежувати нікчемні та оспорювані правочини. Проаналізувати правові наслідки недійсності правочинів, зокрема питання реституції та відшкодування шкоди. Особливу увагу приділити значенню правильної правової кваліфікації правочину для діяльності органів досудового розслідування.

4. Зобов'язальні правовідносини та цивільно-правова відповідальність

Дослідити поняття зобов'язань, підстави їх виникнення та припинення. Проаналізувати цивільно-правову відповідальність за порушення зобов'язань, відмежувати її від адміністративної та кримінальної відповідальності. Підготувати письмовий аналіз із прикладами типових ситуацій, що виникають у практиці правоохоронних органів.

5. Зобов'язання з відшкодування шкоди

Опрацювати поняття шкоди у цивільному праві, її види та форми відшкодування. Проаналізувати умови виникнення обов'язку з відшкодування шкоди, значення причинно-наслідкового зв'язку та вини. Окремо дослідити

специфічні випадки відповідальності, зокрема шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки або внаслідок дій посадових осіб.

6. Спадкові правовідносини та їх правове забезпечення

Проаналізувати підстави спадкування, склад спадщини, коло спадкоємців та порядок прийняття спадщини. Дослідити судовий порядок захисту спадкових прав. Особливу увагу приділити проблемам спадкових шахрайств та ролі правоохоронних органів у їх попередженні й виявленні.

7. Загальна характеристика сімейного права

Опрацювати предмет, принципи та систему сімейного права. Проаналізувати особливості методів правового регулювання сімейних відносин. Визначити місце сімейного права в системі національного законодавства та його значення для захисту прав дитини і сім'ї.

8. Правовідносини подружжя

Дослідити особисті немайнові та майнові права і обов'язки подружжя. Проаналізувати

правовий режим майна подружжя, значення шлюбного договору та обов'язок утримання. Сформулювати письмові висновки щодо профілактики сімейних конфліктів правовими засобами.

9. Права та обов'язки батьків і дітей

Опрацювати правовий статус дитини у сім'ї, принцип найкращих інтересів дитини, права та обов'язки батьків. Проаналізувати правові наслідки розірвання шлюбу для дитини та роль органів державної влади й правоохоронних органів у захисті її прав.

10. Альтернативні форми сімейного виховання

Проаналізувати правову природу усиновлення, опіки, піклування, прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу. Визначити проблемні питання правозастосування та ризики порушення прав дитини у цій сфері.

11. Значення цивільного та сімейного права для професійної діяльності правоохоронців

Підготувати узагальнюючу письмову роботу, у якій визначити роль цивільного та сімейного права у забезпеченні законності, захисті прав людини та профілактиці правопорушень. Окремо проаналізувати межі втручання правоохоронних органів у приватноправові відносини.

12. Межі втручання правоохоронних органів у договірні правовідносини

На основі аналізу цивільного законодавства та судової практики визначити межі допустимого втручання правоохоронних органів у договірні відносини. Проаналізувати типові помилки правозастосування, пов'язані з неправомірною криміналізацією цивільно-правових спорів. Сформулювати письмові висновки щодо необхідності дотримання балансу між захистом публічних інтересів і повагою до приватних прав.

13. Договір найму (оренди) у правозастосовній діяльності

Опрацювати поняття та правову природу договору найму (оренди), його істотні умови, порядок укладення, виконання та припинення. Проаналізувати типові порушення зобов'язань

за договором оренди, зокрема самовільне користування майном, несвоєчасне повернення об'єкта оренди, використання майна не за призначенням. Визначити межі цивільно-правової та кримінально-правової відповідальності у таких ситуаціях, а також роль правоохоронних органів у реагуванні на відповідні порушення.

14. Договори про виконання робіт та надання послуг

Проаналізувати правову природу договорів про виконання робіт і договорів про надання послуг, їх істотні умови та відмінності. Особливу увагу приділити критеріям розмежування цих договорів у практиці. Дослідити цивільно-правову відповідальність за неналежне виконання або невиконання зобов'язань та оцінити ризики неправильної правової кваліфікації договору для діяльності правоохоронних органів.

15. Договір позики та кредитний договір

Опрацювати поняття та ознаки договору позики і кредитного договору, визначити їх

спільні та відмінні риси. Проаналізувати істотні умови таких договорів, правові наслідки порушення зобов'язань позичальником, а також правові механізми захисту інтересів кредитора. Окремо дослідити випадки, коли порушення кредитних зобов'язань можуть набувати ознак фінансових правопорушень або шахрайства.

16. Договори, пов'язані з розрахунково-фінансовими операціями

Проаналізувати цивільно-правові договори, що опосередковують розрахункові та фінансові операції (розрахунки у готівковій та безготівковій формах, використання платіжних інструментів). Визначити правові ризики, пов'язані з порушенням правил здійснення фінансових операцій, та роль правоохоронних органів у виявленні неправомірних дій у цій сфері.

17. Договори з відчуження нерухомого майна

Проаналізувати правові вимоги до укладення договорів купівлі-продажу, дарування та міни нерухомого майна. Дослідити значення нотаріального посвідчення та

державної реєстрації прав. Визначити типові правопорушення у сфері відчуження нерухомості та роль правоохоронних органів у їх попередженні й виявленні.

18. Договір купівлі-продажу у правозастосовній практиці

Опрацювати поняття та правову природу договору купівлі-продажу, його істотні умови та порядок укладення. Проаналізувати момент переходу права власності та ризику випадкового знищення або пошкодження майна. Окрему увагу приділити типовим порушенням за договорами купівлі-продажу (шахрайські схеми, відчуження чужого майна, укладення договорів з порушенням вимог щодо форми) та межах втручання правоохоронних органів у такі правовідносини.

19. Договір дарування та ризики зловживань

Проаналізувати правову природу договору дарування, його істотні умови та особливості правового регулювання. Дослідити правові наслідки скасування дарування, визнання договору недійсним, а також випадки

використання договору дарування для прикриття незаконного відчуження майна. Визначити значення договору дарування у контексті захисту прав вразливих осіб.

20. Договір міни та інші договори з передачі майна у власність

Опрацювати поняття договору міни, його відмінність від договору купівлі-продажу та особливості правового регулювання. Проаналізувати правові наслідки невиконання або неналежного виконання зобов'язань за такими договорами. Окремо дослідити інші договори, спрямовані на передачу майна у власність, та їх значення для стабільності цивільного обороту.

21. Об'єкти цивільних прав та їх правовий режим

Опрацювати поняття та класифікацію об'єктів цивільних прав. Проаналізувати правовий режим речей, грошей, цінних паперів, результатів робіт, послуг, об'єктів інтелектуальної власності та немайнових благ. Особливу увагу приділити об'єктам, вилученим або обмеженим у цивільному обігу, а також

значенню правильної ідентифікації об'єкта для правової кваліфікації правовідносин у діяльності правоохоронних органів.

22. Учасники цивільних правовідносин та їх правовий статус

Проаналізувати поняття та види учасників цивільних правовідносин: фізичні особи, юридичні особи, держава, територіальні громади. Дослідити цивільну правоздатність і дієздатність фізичних осіб, особливості правового статусу неповнолітніх та осіб з обмеженою дієздатністю. Визначити значення правового статусу учасника для встановлення обсягу його прав і відповідальності.

23. Представництво у цивільному праві

Опрацювати поняття, види та правову природу представництва у цивільному праві. Проаналізувати підстави виникнення представництва, обсяг повноважень представника та правові наслідки їх перевищення. Окремо дослідити відмінності між представництвом, посередництвом та фактичними діями від імені іншої особи, а

також значення інституту представництва у правозастосовній діяльності.

24. Довіреність як правовий інструмент представництва

Проаналізувати поняття довіреності, її форму, строк дії та порядок припинення. Дослідити типові зловживання, пов'язані з використанням довіреностей, у тому числі у сфері відчуження майна. Визначити правові наслідки вчинення правочинів за недійсною або відкликаною довіреністю та роль правоохоронних органів у виявленні таких порушень.

25. Обмеження цивільної дієздатності та захист прав вразливих осіб

Опрацювати правові підстави обмеження цивільної дієздатності та визнання особи недієздатною. Проаналізувати правовий статус опікунів і піклувальників, їх повноваження та відповідальність. Особливу увагу приділити захисту прав осіб похилого віку, осіб з інвалідністю та дітей у цивільних правовідносинах.

26. Межі здійснення цивільних прав та зловживання правом

Проаналізувати принципи здійснення цивільних прав і заборону зловживання правом. Дослідити типові приклади зловживань у цивільних правовідносинах та їх правові наслідки. Визначити значення цього інституту для правильної кваліфікації дій учасників правовідносин у діяльності правоохоронних органів.

П Е С Е Н А Т Е М У:

1. Роль цивільного права у забезпеченні балансу між приватним і публічним інтересами.
2. Межі втручання правоохоронних органів у цивільно-правові відносини.
3. Цивільно-правовий договір як інструмент правової визначеності та запобігання конфліктам.
4. Свобода договору та її обмеження в умовах захисту публічного порядку.
5. Недійсність правочинів: правовий захист чи інструмент зловживань.
6. Відмежування цивільно-правового спору від кримінального правопорушення.
7. Зобов'язання з відшкодування шкоди як механізм відновлення порушених прав.
8. Відповідальність без вини у цивільному праві: справедливість чи правовий ризик.
9. Договір купівлі-продажу у контексті протидії шахрайству.
10. Правовий режим майна подружжя та його значення для захисту прав сторін.
11. Шлюбний договір: гарантія прав чи формальність.
12. Принцип найкращих інтересів дитини у сімейному праві.

13. Роль правоохоронних органів у захисті прав дитини.

14. Спадкові правовідносини як зона підвищених правових ризиків.

15. Спадкове шахрайство: цивільно-правові та кримінально-правові аспекти.

16. Представництво у цивільному праві: можливості та зловживання.

17. Захист прав вразливих осіб у цивільних правовідносинах.

18. Зловживання цивільними правами: виклики для правозастосування.

19. Судова практика як джерело формування цивільно-правових підходів.

20. Значення цивільного та сімейного права для професійної діяльності правоохоронця.

ІІІ ВИДИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

1. Цивільно-правові спори та межі втручання правоохоронних органів. Здобувач вищої освіти повинен здійснити комплексний аналіз одного або кількох видів цивільно-правових спорів (договірні зобов'язання, відшкодування шкоди, право власності, спадкові правовідносини), що найчастіше виникають у практиці діяльності правоохоронних органів.

Під час виконання індивідуального завдання здобувачу вищої освіти доцільно виходити з розуміння приватноправової природи цивільних правовідносин та їх відмінності від публічно-правових і кримінально-правових відносин. Особливу увагу слід приділити усвідомленню того, що діяльність правоохоронних органів у сфері цивільно-правових спорів має допоміжний, забезпечувальний та превентивний характер і здійснюється виключно в межах повноважень, визначених законодавством.

У процесі аналізу цивільно-правового спору здобувач вищої освіти повинен систематизувати норми цивільного законодавства, які регулюють відповідні правовідносини, визначити їх зміст, сферу застосування та значення для захисту приватного інтересу. Важливо не обмежуватися простим відтворенням норм закону, а розкрити їх практичне значення для вирішення конкретних життєвих ситуацій, що можуть потрапляти у поле зору правоохоронних органів.

Доцільним є розгляд типових ситуацій, коли цивільно-правовий спір помилково сприймається як правопорушення, що потребує кримінально-правового або адміністративного реагування. У цьому контексті необхідно показати відмінності між цивільно-правовою відповідальністю та іншими видами юридичної відповідальності, а також наслідки неправильної правової кваліфікації для сторін спору та діяльності правоохоронних органів.

МЕТА ЗАВДАННЯ

Метою індивідуального завдання «Цивільно-правові спори та межі втручання правоохоронних органів» є формування у здобувачів вищої освіти системного розуміння

цивільно-правових спорів як форми реалізації та захисту приватних прав і законних інтересів, а також набуття здатності правильно визначати межі правомірного втручання правоохоронних органів у приватноправові відносини.

Виконання завдання спрямоване на розвиток умінь аналізувати норми цивільного законодавства України, застосовувати їх до практичних ситуацій, що виникають у діяльності правоохоронних органів, відмежовувати цивільно-правові спори від публічно-правових та кримінально-правових правопорушень, а також оцінювати правові наслідки неправомірного втручання у сферу приватного інтересу.

Реалізація мети завдання сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти професійного правового мислення, поваги до принципів законності, автономії волі сторін і захисту приватних прав, а також усвідомлення ролі цивільного права у забезпеченні правопорядку та правової безпеки у діяльності правоохоронних органів.

СТРУКТУРА ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

Вступ. *У вступі необхідно обґрунтувати актуальність обраної теми, визначити мету та основні завдання індивідуального дослідження, коротко окреслити значення цивільно-правових спорів для практики діяльності правоохоронних органів.*

Розділ 1. *Загальна характеристика цивільно-правових спорів. У цьому розділі доцільно розкрити поняття цивільно-правового спору, його ознаки, суб'єктний склад та підстави виникнення. Необхідно охарактеризувати обраний вид спору (договірні зобов'язання, відшкодування шкоди, право власності, спадкові правовідносини), визначити його правову природу та типові причини виникнення конфліктів.*

Розділ 2. *Нормативно-правове регулювання відповідних цивільних правовідносин. У цьому розділі здійснюється аналіз норм цивільного законодавства України, що регулюють обрані правовідносини. Рекомендується розкрити зміст ключових правових норм, принципів цивільного права, а також механізмів захисту цивільних прав та інтересів учасників спору.*

Розділ 3. Межі втручання правоохоронних органів у цивільно-правові спори. *У розділі слід проаналізувати повноваження правоохоронних органів у контексті цивільно-правових спорів, визначити допустимі та недопустимі форми втручання, охарактеризувати типові ситуації, у яких виникає необхідність реагування з боку правоохоронців. Окрему увагу слід приділити ризикам неправомірного втручання та його правовим наслідкам.*

Розділ 4. Аналіз практичних ситуацій і судової практики. *У цьому розділі рекомендується розглянути приклади практичних ситуацій або судових рішень, що ілюструють розмежування цивільно-правових і публічно-правових відносин. Аналіз має бути спрямований на виявлення правових позицій, критеріїв оцінки правомірності дій правоохоронних органів та наслідків їх рішень.*

Висновки

Список використаних джерел

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОБСЯГУ ТА ОФОРМЛЕННЯ:

- Обсяг: 5-8 сторінок (без урахування списку джерел).

- Шрифт: Times New Roman, 14 pt, інтервал 1.5, поля стандартні.

- Посилання на джерела: відповідно до вимог академічного цитування (ДСТУ, APA, OSCOLA або інший стиль, що рекомендується викладачем).

Додаткові поради студентам:

Обирати тему, яка справді цікавить, це дозволить глибше зануритися у дослідження.

Не обмежуватись одним джерелом інформації – аналізуйте НПА, судові рішення, думки науковців, міжнародний досвід.

Використовувати реальні кейси: практика додає есе аналітичного характеру та демонструє розуміння теми.

Дотримуватися академічної доброчесності – текст має бути оригінальним, без плагіату, а всі використані джерела повинні бути належним чином зазначені.

2. Правовий аналіз цивільно-правового договору: дослідження умов, ризиків та відповідальності сторін

Це завдання спрямоване на поглиблене вивчення цивільно-правових договорів, їхніх ключових умов, прав і обов'язків сторін, а також

наслідків невиконання договірних зобов'язань. Студенту необхідно обрати реальний або змодельований договір, проаналізувати його на відповідність цивільному законодавству, оцінити ризики для сторін, визначити можливі правові наслідки порушення умов договору, а також надати рекомендації щодо його вдосконалення.

Унікальність завдання: студент не просто вивчає загальні положення договірного права, а застосовує знання до конкретного документа, критично аналізує його умови та оцінює реальні правові ризики.

МЕТА ЗАВДАННЯ

- формування навичок аналітичного мислення та критичної оцінки умов договорів.
- розвиток розуміння договірного регулювання в цивільному праві.
- виявлення ризиків та правових наслідків укладення договору з порушеннями або нечіткими умовами.
- застосування положень Цивільного кодексу України та судової практики для оцінки договору.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ

1 Вибір договору для аналізу

Студент може обрати **реальний договір** (наприклад, договір купівлі-продажу, оренди, дарування, підряду, позики) або скласти **змодельований договір** на основі законодавчих вимог. Якщо використовується реальний договір, усі персональні дані та конфіденційна інформація повинні бути змінені.

2 Загальна характеристика договору

Назва договору, його предмет, сторони.

3 Аналіз істотних умов договору

Визначення основних положень договору та їх відповідність законодавству.

4 Правовий аналіз обов'язків сторін

5 Визначення ризиків для сторін

6 Аналіз відповідальності за порушення договору

7 Рекомендації щодо вдосконалення договору

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОБСЯГУ ТА ОФОРМЛЕННЯ:

• Обсяг: **10-12 сторінок** (без урахування списку джерел).

- Шрифт: **Times New Roman**, 14 pt, інтервал 1.5, поля стандартні.

- Посилання на джерела: відповідно до вимог академічного цитування (ДСТУ, АРА, OSCOLA або інший стиль, що рекомендується викладачем).

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Поняття та предмет цивільного права
2. Принципи та методи цивільного права
3. Поняття та види джерел цивільного права
4. Поняття, структура, класифікація цивільних правовідносин
5. Значення цивільного права для правоохоронців
6. Поняття та правовий статус фізичних осіб
7. Правоздатність фізичних осіб
8. Дієздатність фізичних осіб
9. Обмеження дієздатності.
10. Визнання особи недієздатною
11. Опіка та піклування
12. Поняття та види характеристика юридичних осіб
13. Створення юридичних осіб.
14. Органи управління юридичної особи
15. Припинення юридичних осіб.
16. Відповідальність юридичних осіб

17. Держава та соціальні утворення як суб'єкти цивільного права

18. Представництво в цивільному праві

19. Поняття та загальна характеристика об'єктів цивільних прав

20. Речі як основний вид об'єктів цивільних прав.

21. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільного обігу: особливості обігу та вилучення.

22. Цінні папери

23. Інтелектуальна власність як об'єкт цивільних прав

24. Інформація як об'єкт цивільних прав: правовий режим, обмеження доступу, комерційна таємниця

25. Результати робіт і послуги як об'єкти цивільних прав

26. Особисті немайнові права як об'єкти цивільних прав

27. Поняття та загальна характеристика правочинів

28. Класифікація правочинів. Окремі види правочинів

29. Форма правочину

30. Зміст правочину

31. Недійсність правочину. Оспорювання правочинів у судовому порядку

32. Значення правочинів у практиці правоохоронних органів.

33. Поняття та основні принципи речового права.

34. Види речових прав. Форми власності

35. Поняття та зміст права власності

36. Підстави набуття права власності.

37. Підстави припинення права власності

38. Поняття та значення права інтелектуальної власності

39. Роль документального підтвердження власності.

40. Поняття та значення цивільно-правового захисту речових прав

41. Способи цивільно-правового захисту речових прав.

42. Захист права власності у випадках добросовісного володіння

43. Відшкодування шкоди як спосіб захисту речових прав

44. Відповідальність в цивільному праві

45. Поняття та значення обмежених речових прав

46. Види обмежених речових прав.

47. Виникнення та припинення обмежених речових прав

48. Значення обмежених речових прав у практиці правоохоронних органів.

49. Практика зловживань правом у справах про самозахоплення чи самоуправство.

50. Поняття зобов'язального права та його значення для правоохоронної діяльності

- 51. Класифікація зобов'язань
- 52. Суб'єкти та об'єкти зобов'язальних правовідносин
- 53. Підстави виникнення та припинення зобов'язань
- 54. Виконання зобов'язань
- 55. Поняття та класифікація засобів забезпечення виконання зобов'язань
- 56. Поняття та зміст цивільно-правового договору. Значення договору для забезпечення публічного порядку.
- 57. Класифікація цивільно-правових договорів
- 58. Форма договору
- 59. Порядок укладення, зміни та припинення договору
- 60. Умови дійсності договору.
- 61. Недійсність договорів
- 62. Загальна характеристика договорів про передачу майна у власність.

63. Основні види договорів про передачу майна у власність.

64. Форма договорів про передачу майна у власність

65. Виконання договорів про передачу майна у власність

66. Розірвання та недійсність договорів про передачу майна у власність

67. Загальна характеристика договору найму (оренди).

68. Істотні умови договору найму (оренди)

69. Форма договору.

70. Підстави та правові наслідки розірвання договору.

71. Класифікація договорів найму (оренди)

72. Припинення договору найму (оренди)

73. Загальна характеристика та класифікація договорів про виконання робіт.

74. Істотні умови договорів про виконання робіт

75. Права та обов'язки сторін.

76. Відповідальність за порушення договорів про виконання робіт

77. Загальна характеристика та класифікація договорів про надання послуг.

78. Істотні умови договорів про надання послуг.

79. Припинення договору про надання послуг.

80. Поняття та правова природа розрахункових зобов'язань.

81. Форми розрахунків:

82. Договір позики

83. Кредитні відносини.

84. Кредитний договір.

85. Інші договори

86. Значення фінансово-договірних механізмів та оцінка правомірності фінансових операцій

87. Загальна характеристика недоговірних зобов'язань. Їх роль у правозастосовній

діяльності органів досудового розслідування.

88. Види недоговірних зобов'язань

89. Зобов'язання з односторонніх дій.

90. Види зобов'язань з односторонніх дій

91. Публічна обіцянка винагороди

92. Конкурс як правова конструкція та потенційний об'єкт маніпуляцій у сфері публічного фінансування

93. Зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення

94. Зобов'язання із створення загрози життю, здоров'ю, майну

95. Поняття та загальна характеристика зобов'язань з відшкодування шкоди. Їх значення у правоохоронній діяльності

96. Підстави виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди

97. Види шкоди у цивільному праві

98. Форми та способи відшкодування шкоди

99. Специфічні випадки відшкодування

шкоди

100. Шкода, заподіяна внаслідок протиправних дій правоохоронців, шкода третім особам під час виконання службових обов'язків, шкода в умовах воєнного стану

101. Поняття та принципи спадкового права.

102. Підстави спадкування

103. Об'єкти та суб'єкти спадкування

104. Прийняття та оформлення спадщини

105. Спадкування за заповітом. Зміст заповіту

106. Спадкування за законом. Черговість спадкування.

107. Судовий порядок захисту спадкових прав

108. Роль правоохоронців у попередженні спадкових шахрайств.

109. Правова природа сімейного права як окремої галузі права.

110. Предмет сімейного права. Поняття «сім'я».

111. Особливості методів правового

регулювання.

112. Вивчення принципів сімейного права

113. Система та структура сімейного права

114. Місце сімейного права в системі національного законодавства

115. Значення сімейного права для правоохоронної діяльності

116. Поняття сімейних правовідносин як особливого виду особистих і майнових відносин.

117. Суб'єкти сімейних правовідносин.

118. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя.

119. Правовий режим майна.

120. Шлюбний договір.

121. Обов'язок утримання подружжя: підстави, тривалість, способи реалізації.

122. Права та обов'язки батьків і дітей.

123. Правовий статус дитини в сім'ї.

124. Розірвання шлюбу та наслідки для дитини

125. Участь інших членів сім'ї у вихованні дитини

126. Інститути альтернативного сімейного виховання

127. Роль правоохоронних органів у сфері сімейних правовідносин

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативні акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96- ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254K/96-BD>.

2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. №435- IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. в ред. Закону України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>

4. Господарський Кодекс України : Закон від 16.01.2003 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

5. Житловий кодекс України : Закон УРСР від 30 червня 1983 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10>

6. Кодекс торговельного мореплавства України
від 23.05.1995 URL:
[https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/176/95-
%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#Text)

7. Про державну реєстрацію речових прав на
нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України
від 01.07.2004 URL:
<https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/1952-15#Text>

8. Про відповідальність за несвоєчасне
виконання грошових зобов'язань: Закон України
від 22.11.1996 р. № 543/96-ВР. URL: [http:
//zakon2. rada. gov, ua/laws/sho w/543/96-вр](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/543/96-вр).

9. Про заставу: Закон України від 02.10.1992
№2654-XII. URL:
<https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/2654-12#Text>

10. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993
р. № 3425-XII. URL: [https: //zakon. rada. gov,
ua/laws/sho w/3425-12,](https://zakon.rada.gov,ua/laws/show/3425-12)

11. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003
№898-IV. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15>

12. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.

13. Про валюту і валютні операції: Закон від 21.06.2018 р. № 2473-VIII.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>.

14. Про фінансовий лізинг: Закон України від 04.02.2021 №1201-IX. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20>

15. Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними / Верховний Суд; Узагальнення судової практики від 24 листопада 2008 р.
URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-08>.

16. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: постанова Пленуму Верхов. Суду України від

27.03.1992 р. № 6.

URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>.

17. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.03.1992 р. № 6.

URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>.

18. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 31.03.1995 р. № 4.

URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>.

Підручники, посібники, наукові праці:

1. Abdikhakimov I. Digital Creations in Civil Law: A Comprehensive Exploration of AI-Generated Content's Legal

Ramifications. *International Conference on Legal Sciences*, 2023, 1(6), 36–43. [Retrieved from https://science-zone.org/index.php/conference/article/view/49](https://science-zone.org/index.php/conference/article/view/49)

2. Alsarandie F., Rizka R. Analysis of Default on Illegal Online Loans in The Review of Civil Law and Islamic Law. LEGAL BRIEF, 2024,13(3), 904–914.

3. Beneduzi R. Equity in the Civil Law Tradition. Springer Nature, 2021. 180p.

4. Contract Law Changes: What businesses need to know in 2024. URL: <https://www.heritagelawwi.com/2024-contract-law-changes>

5. Despotović D., Maksimović S. The origin of the civil law codification in Europe. *Pravo-teorija i praksa*, 39(1), 2022. P. 45-57.

6. Dong, X., Zhang, Y. Civil Law. In: On Contemporary Chinese Legal System.

Understanding China. Springer, Singapore. 2023.
https://doi.org/10.1007/978-981-99-2505-6_9

7. Feri Pramudya Suhartanto, Yenny Febrianty
Perbandingan Sistem Hukum Civil Law dan
Common Law. *Konsensus : Jurnal Ilmu
Pertahanan, Hukum Dan Ilmu Komunikasi*, 2024,
1(3), P. 72–83.
<https://doi.org/10.62383/konsensus.v1i3.218>

8. Harmathy A. Civil law and the role of the
State. *Hungarian Journal of Legal Studies*, 61(4),
2022. P. 343-355.

9. [Mackaay Ejan](#) Law and Economics for Civil
Law Systems. Edward Elgar Publishing. 2021, 520
p.

10. Palvanov A. Civil law regulation of the
provision of legal services to business entities. *The
American Journal of Political Science Law and
Criminology*. 2022. № 4.01. P. 86-92.

11. Problems in Contract Law: Cases and
Materials. [Charles L. Knapp](#), [Nathan M.](#)

[Crystal](#), Harry G. Prince, Danielle K. Hart, Joshua M. Silverstein. Aspen Publishing, 2023.1264 p.

12. Taylor, R., Taylor, D. Contract Law Directions. Oxford: Oxford University Press. Retrieved 23 Sep. 2024. URL: <https://www.oxfordlawtrove.com/view/10.1093/he/9780192873507.001.0001/he-9780192873507>.

13. Umidbek Soliboyev. Analogy of law and analogy of right in civil law. In: *E-Conference Globe*. 2021. p. 75-76.

14. Volkan Çağdaş, Abdullah Kara, Anka Lisec, Jesper M. Paasch, Jenny Paulsson, Tanja L. Skovsgaard, Amalia Velasco Determination of the property boundary – A review of selected civil law jurisdictions. *Land Use Policy*, Volume 124, 2023. URL:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264837722004720>

15. Актуальні проблеми договірної права: навчально-методичний посібник для здобувачів

вищої освіти другого (магістерського) рівня; галузь знань — 08 «Право», спеціальність - 081 «Право» / Возняковська К. А., Біленець Д.А., Факас І.Б., Глиняна К.М. 2024. 59 с.

16. Бабич І.Г.Недійсність правочину як спосіб захисту цивільних прав. *Часопис цивілістики*.2023. №48. С. 11-16.

17. Баранова Л. М. Договір як регулятор недоговірних зобов'язань. *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. / редкол.: С. Г. Серьогіна (голова) та ін. Харків: Право, 2022. № 43. С. 342 -348.

18. Берназ-Лукавецька О.М. Аналіз Впливу Covid-19 на спадкові відносини : міжнародний досвід. *«Римське право і сучасність. Актуальні проблеми оновлення цивільного законодавства»*: матер. Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 25 травня 2023), Одеса, Фенікс 2023. С. 42-43.

19. Ваганова І. М. Договірне право в системі цивільно-правової галузі. Південноукраїнський правничий правопис. Одеса: Одеський державний університет внутрішніх справ, 2021. Вип. 2. С. 74-78.

20. Возняковська К. А. Форс-мажор як виклик стабільності: правова природа, судова практика і вплив на динамку цивільних та господарських відносин. Часопис цивілістики. 2024. № 55.
http://clj.nuoua.od.ua/archive/55/55_2024.pdf

21. Возняковська К. А. Щодо питання кредитування малого та середнього бізнесу в Україні: нові правила. *Juris Europensis Scientia*. 2024, № 1, С. 56-61.
http://jes.nuoua.od.ua/archive/1_2024/13.pdf

22. Возняковська К. А., Баряхтар М. П. Державна підтримка бізнесу як пріоритет фінансової стабільності економіки. Держава та регіони. 2024 р. № 1.

http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2024/8.pdf

23. Возняковська К. А., Пономаренко Н. М., Неміш Ю. В. Особливості використання електронної системи PROZORRO в державних закупівлях в Україні: проблеми та шляхи їх подолання. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2021, №25. с.100-114. <https://nonproblem.net/article/25-2021-100/>

24. Возняковська К.А. До питання вдосконалення договірних відносин в Україні. Теорія та практика господарського права і процесу: виклики 2021: Зб. наук. праць / Голова ред. кол. О.П. Подцерковний; відп. за вип. Г.М. Будурова. Одеса: ГО «Всеукраїнський центр економічного права», 2021.С.20-28.

25. Возняковська К.А. Особливості удосконалення господарських та цивільно-правових договорів у воєнний час. Юридичний вісник. 2024, № 3.

http://yurvisnyk.in.ua/v3_2024/7.pdf

26. Возняковська К.А., Біленець Д.А. Перевезення вантажів під час пандемії: зарубіжний досвід та українська практика. *Modern scientific researches*. 2021. №15 (2) www.modsciress.pro/index.php/msr/issue/view/meit15-02/msr15-02

27. Возняковська К.А., Глиняна К.М. Правовий статус неповнолітніх у сфері інтелектуальної власності: теорія та судова практика. *Часопис цивілістики*, 2025, № 1(56). <http://clj.nuoua.od.ua/index.php/56-2025>

28. Возняковська К.А., Кіріяк О.В. Строки у цивільному праві України: проблеми класифікації та правозастосування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. <https://app-journal.in.ua/2025-2> https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/04/APP_02_2025-1.pdf

29. Возняковська К.А., Чернишова О. Б., Башлай С. В. Світовий досвід розвитку цифрових валют центральних банків і його впровадження в Україні. Економіка та суспільство. 2021. Випуск № 33. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/937/897>

30. Голубева Н.Ю. Вдосконалення загальних положень про зобов'язання. Оновлення цивільного кодексу України: формування підходів: колективна монографія. О.І. Виговський, Н.Ю. Голубева, С.Д. Гринько та ін.; за ред. проф. Довгєрта А.С. і проф. Харитонова Є.О. Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2020. 674 с. С. 388 - 470.

31. Голубева Н.Ю. Договірне право «на війні». *Приватне право в умовах війни*: матеріали всеукраїнської наукової конференції, присвячена 25-річчю з дня заснування Національного університету «Одеська юридична

академія» (м. Одеса. 15 листопада 2022 р.),
Одеса. 2022. 1004 с. С.32-37.

32. Голубева Н.Ю. Оголошення карантину у зв'язку із «COVID-19» як підстава звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання. *Цивілістичні проблеми колізії приватних та публічних інтересів в умовах пандемії COVID-19*: матеріали Всеукр. науково-практичної конференції (м. Одеса. 13 листопада 2020 року), Одеса. 2020. С. 20-23.

33. Договірне (контрактне) право в сучасному європейському праві: навч. посібник для студентів магістратури спеціальність «Право» / за ред. Р. М. Достдар. Миколаїв: НУК, 2021. 460 с.

34. Договірне право України. Для підготовки до іспитів. Навчальний посібник. Тетарчук І. В. Центр учбової літератури. 2022. 260 с.

35. Донець А. Г. Договір зберігання віртуальних активів (CryptoCustody) за

законодавством України. *Теорія і практика правознавства*. Електронне наукометричне фахове видання Національного університету імені Ярослава Мудрого. 2022. Том 2 № 22.

36. Донець А. Г. Договір зберігання: римське надбання та сучасність. *Римське право крізь призму традиції та судової практики*: монографія / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2022. С. 360-383.

37. Заболотна Н.Я. Проблемні аспекти визначення юридичних фактів-подій у цивільному праві // Юридичний електронний журнал. № 3. 2022.
<http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-pomeriv?id=148>

38. Контрактне право: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти усіх форм навчання; галузь знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право» / В. П. Попелюк, К. А. Возняковська, О.Р. Гофман, В.

В. Добровольська. Одеса, 2021. 137 с.

39. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: АртЕк, 2020. 128 с.

40. Коробцова Н. В. Органи, тканини та інші анатомічні матеріали людини як об'єкти цивільних прав. Нетипові об'єкти : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ECUS, 2022. С. 242 – 261.

41. Коробцова Н.В. Віндикація біоматеріалу: римське право та сучасність. Юридичний науковий електронний журнал. № 9. 2022. С. 153 - 155.

42. Мирославський С.В. Стан і перспективи досліджень договірних відносин. Актуальні проблеми права: теорія і практика №1 (47), 2024.

43. Мічурін Є. О. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 6-те, перероб. Харків : Право, 2022. 250 с.

44. Надьон В. Відповідальність у приватному праві [розд. 14]. Правове регулювання економічної системи: інституції, правила, процедури : монографія / за ред. проф. М. В. Савчина. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2021. С. 663-711.

45. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 томах. За заг. ред. Дзери О.В. Луць В.В., Кузнєцової Н.С. Юрінком Інтер, 2019. 1800 с.

46. Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів: колективна монографія / О.І. Виговський, Н.Ю. Голубева, С.Д. Гринько та ін.; за ред. проф. Довгерта А.С. і проф. Харитонова Є.О. Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2020. 674 с.

47. Павлюк Н.М. Правова природа та поняття цивільних правовідносин: загальнотеоретичне дослідження. Юридичний електронний журнал. № 3. 2022.

<http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=148>

48. Печений О. П. Майнові комплекси і правовий режим нерухомого майна [гл. 1, § 4]. Право нерухомості: кріз призму судової практики: монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2021. С. 79-95.

49. Подвірної О.В., Киричук Б.С. Особливості правового регулювання спадкового договору в цивільному законодавстві України та зарубіжних держав. Студентський вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Випуск 2(20). м. Рівне. 2023 р. С.79-81.

50. Право інтелектуальної власності: навч.метод. посібник для здобувач. передвищої освіти ступеня «фаховий молодший бакалавр»/Возняковська К.А., Біленець Д.А., Тодорюк Д.Б., Чернівці, 2024. 56 с.

51. Рекодифікація цивільного законодавства

України: виклики часу: монографія / за заг. ред. Н.С. Кузнецової. Одеса: Гельветика, 2021. 690 с.

52. Рубан О. Усунення від права на спадкування одного з батьків. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, 2022. № 69. С. 138 – 142.

53. Слобовська І.А., Процко В.М. Правове забезпечення електронних договорів в Україні. Юридичний вісник. 2023. № 2 (67). С. 189–195.

54. Спасибо-Фатєєва І. В. Утримання нерухомого майна [гл. 2, § 2]. Право нерухомості: кріз призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. С. 95-117.

55. Таш'ян Р. І. Особливі підстави недійсності правочинів під час війни. Нове українське право. 2022. № 3. С. 49-52.

56. Ус М. В. Договірна та деліктна відповідальність: значення та критерії розмежування. *Наукові інновації та передові*

технології. 2022. № 11 (13). С. 137- 153.

57. Цивільне право (особлива частина). Курс лекцій. За ред. проф. Спасибо-Фатєєвої І.В. ЕКУС, 2022. 640 с.

58. Цивільне право (частина особлива). Підручник/ за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2025. 592 с.

59. Цивільне право України : навч. посіб. до складання вступ. випробування в магістратуру у форматі ЗНО / В. І. Борисова, К. Ю. Іванова, Б. П. Карнаух, Ю. Є. Ходико. Харків : Право, 2021. 396 с.

60. Цивільне право. Загальна частина: навчально-методичний посібник / О.В. Кіріяк, Ю.П. Пацурківський, М.М. Гудима-Підвербецька, А.В. Бурка, С.В. Галкевич; Міністерство освіти і науки України, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія

Федьковича, 2021. 243 с

61. Цивільне право: навч.метод. посіб- ник для здобувач. передвищої освіти ступеня «фаховий молодший бакалавр»/Возняковська К.А., Факас І.Б., Біленець Д.А., Тодорюк Д.Б., Чернівці, 2024. 98 с.

62. Цивільне право: Навчально-методичний посібник до програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня / Возняковська К.А., Сафончик О.І., Біленець Д.А., Глиняна К.М., Чернівці, 2024. 215 с.

63. Цивільне право: особлива частина. Практикум: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закладів] / кол. авт. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2021.-264.

64. Цивільне право: практикум / Р.Я. Демків, І.М. Євхутич, Т.В. Курило, В.О. Кучер, В.М. Парасюк; за редакцією В.О. Кучера ; Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів: Львівський державний університет внутрішніх

справ, 2021. 2 частини.

65. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: наук.-практ. коментар за ред. Є.О. Харитонова та ін. Київ: Норма права, 2023. 1424 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

www.president.gov.ua—Президент України

Законодавча влада

www.rada.gov.ua— Верховна Рада України

www.ombudsman.kiev.ua— Уповноважений
Верховної Ради з прав людини

Виконавча влада

www.kmu.gov.ua— Кабінет Міністрів України

www.minjust.gov.ua— Міністерство юстиції
України

Судова влада

www.scourt.gov.ua – Верховний Суд

www.ccu.gov.ua- Конституційний Суд України

Інші державні органи

www.gp.gov.ua- Офіс Генерального прокурора

Рекомендовані науково-аналітичні ресурси

www.niss.gov.ua – Національний інститут
стратегічних досліджень

www.parlament.org.ua/ – Лабораторія
законодавчих ініціатив

www.dspace.onua.edu.ua – eNUOLAIR
репозитарій (архів) НУ ОЮА.

www.nbuv.gov.ua/ – Національної бібліотеки
України ім. В. І. Вернадського.

www.nlu.org.ua/ – Національна бібліотека
України імені Ярослава Мудрого.

Навчально-методичне видання

Цивільне та сімейне право: Навчально-методичний посібник до програми підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня (262 «Правоохоронна діяльність»)/ Возняковська К.А., Біленець Д.А., Факас І.Б., Кубрак Г.О., Чернівці, 2025. 140 с.

В авторській редакції

Підп. до друку 30.06.2025.
Формат 60х84/16. Папір офс. Гарнітура Times New Roman Суг.
Друк офс. Ум. друк. арк. Обл.-вид. арк.
Тираж 100 пр. Ціна договірна